

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

ШУРМАН ІННА МИКОЛАЇВНА

Допускається до захисту:
в.о. завідувача кафедри
міжнародних відносин і зовнішньої
політики, д.е.н., доцент
В.В. Лимар
«_____» _____ 2022 р.

ГРУЗИНСЬКИЙ ДОСВІД ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Спеціальність 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії

Кваліфікаційна (бакалаврська) робота

Керівник:
Чарських Ігор Юрійович., доцент кафедри
міжнародних відносин і
зовнішньої політики, к. і. н., доцент

Оцінка: ____ / ____ / ____

(бали за шкалою ЄКТС/за національною шкалою)

Голова ЕК: _____

(підпис)

Вінниця – 2022

АНОТАЦІЯ

Шурман І. М. Грузинський досвід протидії корупції в Україні.
Спеціальність 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця 2022.

У кваліфікаційній (бакалаврській) роботі здійснюється аналіз заходів протидії та запобігання корупції в сучасних умовах реформування на прикладі грузинського досвіду. Визначено причини неефективності впровадження сучасних антикорупційних заходів. Обґрунтовано стратегію розроблення вдосконалених заходів протидії та запобігання корупції. Корупція завдає систематичних і значних збитків суспільству і державі та є відомим фактором, який перешкоджає інвестиціям, уповільнює економічне зростання. Як наслідок, суди та місцева влада менш ефективні в самоврядуванні, а громадяни втрачають довіру до державних інституцій. Зрештою, корупція сильно вплинула на імідж нашої країни.

Ключові слова: корупція, імідж країни, інституції, економічне зростання

67 с. Бібліограф.: 70 найм.

ABSTRACT

Shurman I. Georgian experience in combating corruption in Ukraine.
Specialty 291 “International relations, public communications and regional studies”. Vasyl’ Stus Donetsk National University. Vinnytsia, 2022.

In qualification (bachelor's) work is carried out analyzing of measures has been made to combat and prevent corruption in the current context of reformation is carried out on the example of the Georgian experience. An attempt has been made to determine the reasons for the ineffectiveness of the implementation of

modern anti-corruption measures. The strategy of development of improved measures of counteraction and prevention of corruption while taking into account the certain reasons of inefficiency of counteraction to corruption is proved. Corruption is a known factor that hinders investment, spreads and slows economic growth. As a result, courts and local authorities are less effective in self-government, and citizens lose trust in state institutions. After all, corruption has strong impact on the image of our country.

Key words: corruption, country image, institutions, economic growth

67 p. Bibliography: 70 items.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТАНОВЛЕННЯ ДОСВІДУ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В ГРУЗІЇ	9
1.1. Корупція: історичні витоки та сучасні прояви	9
1.2. Трансформація правоохоронної системи Грузії	14
1.3. Реалізація реформування судової системи, МВС і ДАІ.....	16
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ	25
2.1. Державна антикорупційна політика в Україні.....	25
2.2. Динаміка розвитку корупції в Україні та структура покарань за корупційні дії	27
2.3. Основні напрямки та новації антикорупційної політики України ...	35
РОЗДІЛ 3.МІЖНАРОДНІ КОНВЕНЦІЇ ЯК ЗАСІБ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ.....	44
3.1. Оцінки антикорупційних реформ в Грузії та їх міжнародне значення.....	44
3.2. Роль міжнародних організацій у протидії корупції	48
3.3.Ментальні основи сприйняття політичної корупції в Україні	53
ВИСНОВКИ	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ПОСИЛАНЬ.....	60

ВСТУП

Актуальність дослідження. Боротьба з корупцією є одним із важливих і складних соціальних завдань, яке необхідно вирішити для завершення демократичного переходу в усіх без винятку пострадянських країнах.

Боротьба з корупцією ґрунтується на ідеях демократії, свободи слова, прав людини, соціальної справедливості, рівності громадян перед законом. У сучасних умовах політична корупція – це один із головних факторів, що стає на заваді впровадженню реформ, завершенню демократичного транзиту.

Особливої ваги й актуальності набуває протидія політичній корупції в пострадянських країнах, що стали на шлях демократизації, адже в них ситуація значно ускладнюється тим, що в посттоталітарних суспільствах не було сформовано дієвих інституційних запобіжників корупції.

Навпаки, політична корупція поступово перетворюється з девіантної поведінки окремих представників політичної еліти на загальну норму, а в політичних відносинах утворюються ієрархічні піраміди та корупційні цикли, у яких задіяні представники як влади, так і опозиції. Боротьба з політичною корупцією є однією з головних проблем у процесі демократизації пострадянських країн, а протидія цій боротьбі – важливою складовою частиною діяльності пострадянських політичних акторів.

Завдання забезпечення ефективних правових, інституційних, організаційних і комунікативних механізмів протидії політичній корупції є одним із найбільш актуальних для політичної системи України впродовж усіх років незалежності. Протидія корупції – це багатовимірна проблема, яка має не лише політичний, а й економічний, соціальний, історичний, культурний складники.

Водночас боротьба з політичною корупцією є важливим завданням для тих країн, які ставлять амбітну мету – забезпечення економічного розвитку та політичної стабільності.

Саме тому найбільш ефективним і водночас найскладнішим засобом протидії політичній корупції є формування сталих демократичних інститутів влади. Уся політична історія незалежної України стала прикладом важкої боротьби за створення й утвердження дієвих інституцій щодо протидії політичній корупції, як державних, так і громадських. Натомість політична корупція поступово перетворилась на чинник, що не лише реально загрожує демократизації політичного процесу, а й кидає виклик національній безпеці та конституційному ладу держави.

Метою роботи є з'ясування сутності та форм боротьби з корупцією в Грузії й можливостей та практичних заходів з впровадження грузинського досвіду запобігання та протидії корупції в Україні.

Відповідно мети дослідження потрібно вирішити низку **завдань**:

- визначити історичні витоки та сучасні прояви корупції;
- описати трансформацію правоохоронної системи Грузії;
- виявити реалізацію реформування судової системи, МВС і ДАІ;
- проаналізувати державну антикорупційну політику в Україні;
- простежити динаміку розвитку корупції в Україні та структура покарань за корупційні дії;
- зазначити основні напрямки та новації антикорупційної політики України
- навести оцінки антикорупційних реформ в Грузії та їх міжнародне значення;
- обґрунтувати роль міжнародних організацій у протидії корупції;
- дослідити ментальні основи сприйняття політичної корупції в Україні.

Об'єкт дослідження: боротьба з корупцією в Україні на тлі міжнародного досвіду.

Предмет дослідження: сутність, форми та застосовність грузинського досвіду антикорупційної політики і практика його впровадження в Україні.

При підготовці бакалаврської роботи використовувалися такі **методи дослідження**: аналіз, синтез, узагальнення, моделювання, цілепокладання.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки кваліфікаційної (бакалаврської) роботи знайшли відображення в публікації:

Шурман І.М. Значення грузинського досвіду антикорупційних реформ для України. *Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса*. Том 1 / Ред. кол. Хаджинов І. В. (голова) та ін. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2022. Вип. 14. Т. 1. С.103-108 <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/12075/11949>

Також підготовлені тези доповідей:

Shurman I.M. «Means to prevent corruption in Ukraine based on the Georgian experience» для участі в VI Міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів і молодих учених *Topical Issues of Humanities, Technical and Natural Sciences* у 2022 році.

Шурман І.М. Ментальні основи сприйняття політичної корупції в Україні. Тези для конференції *Травневі студії 2022: історія, міжнародні відносини*. Вінниця, 2022.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що вперше здійснюється спроба дослідити грузинський досвід засобів запобігання та протидії корупції в Україні з поясненням, як саме корупція в Україні вплинула на початок російсько-української війни.

Характеристика джерельної бази. Звертаючись до історіографії заявленої теми, можна виділити три групи публікацій.

До першої групи відносяться роботи, в яких розкриваються питання корупції на пострадянському просторі. Дослідженням даного питання займалися такі вчені: Багрий-Шахматов Л.В. Уголовно-правовые и криминологические проблемы коррупции, теневой экономики и борьбы с

ними; Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика, Мельник М. І. Корупція: сутність, поняття, заходи протидії; та ін.

До другої групи належать дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців, які ґрунтовно займалися висвітленням проблем сучасного стану корупції на пострадянському просторі: Невмержицький Є.В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії, Lutsevych O. (2013) *How to Finish a Revolution: Civil Society and Democracy in Georgia, Moldova and Ukraine*; Зелінський А.Ф. Корислива злочинна діяльність; та ін.

До третьої групи належать джерела: міжнародні угоди, документи міжнародних організацій, акти національного законодавства «Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014р. Київ: Відомості Верховної Ради України», «Про засади державної антикорупційної політики (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 рр.» та ін.

Вказані публікації не розкривають всієї суті проблеми, тому перед нами стоїть завдання в повному обсязі проаналізувати та систематизувати досліджувану тему.

Структура дослідження. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і літератури.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТАНОВЛЕННЯ ДОСВІДУ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В ГРУЗІЇ

1.1. Корупція: історичні витоки та сучасні прояви

Визначення *corruptio* у римському праві розумілося як «руйнувати, ламати, підкуповувати» і було протиправною дією щодо посадових осіб. Цей термін означав змову кількох учасників, метою яких був неправомірний вплив, наприклад, на судовий процес і зламування нормального ходу управління громадськими справами [1, с. 477].

«Корупція – це використання державними, муніципальними чи іншими публічними службовцями (зокрема депутатами і суддями) чи службовцями комерційних чи інших організацій (зокрема міжнародних) свого статусу для незаконного отримання будь-яких благ (майна, прав нею, послуг чи пільг, зокрема немайнового характеру) чи надання останнім таких переваг» [6, с. 10].

Дослідник наголошує, що «корупція не зводиться до примітивного хабарництва, особливо в умовах ринкової економіки, вільної торгівлі та демократії. Лобізм, фаворитизм, протекціонізм, внески на політичні цілі, традиції переходу політичних лідерів та державних чиновників на посади почесних президентів корпорацій та приватних фірм, інвестування комерційних структур за рахунок держбюджету, переведення державного майна в акціонерні товариства, використання зв'язків злочинних спільнот тощо. є завуальованими формами корупції» [7, с. 269].

Таке трактування корупції вдало тим, що охоплює досить широке коло корупційних діянь. Водночас розкладання влади є не так системотворчою ознакою корупції, як наслідком корупції. Влада може розкладатися як зсередини, і ззовні. Використання соціального статусу (службового становища, авторитету займаної посади) як одного із способів корупційної поведінки, але не єдиним його варіантом.

На наш погляд, необхідно виробити трактування корупції як негативного соціального явища. Можливий такий варіант: «корупція - це підміна представниками влади інтересів суспільства інтересами приватного характеру». Це визначення дозволяє виділити такі суттєві ознаки корупції:

- 1) об'єкт корупційного зазіхання – «інтереси суспільства»;
- 2) суб'єкт корупційної поведінки – «представник влади»;
- 3) корупційна поведінка, яка полягає у «підміні» одних інтересів іншими інтересами;
- 4) корупційний мотив та корупційну мету поведінки представників влади.

Визначення чіткіше означає сферу, яка страждає на корупцію, – «інтереси суспільства». У цій статті терміни «інтереси суспільства», «суспільні інтереси», «державні інтереси», незважаючи на їхню відмінність, використовуються як синоніми, оскільки протиставляються приватним (особистим, вузькогруповим) інтересам. До них потрібно віднести здоров'я та безпеку населення, суспільну моральність та правопорядок, освіту, культуру та інші суспільно значущі категорії.

При певних розбіжностях у поглядах саме поняття корупції, висловлюваних поруч вітчизняних і зарубіжних дослідників, більшість авторів співвідносять із корупцією зловживання державною владою, використання службового становища в корисливих, інших особистих чи групових цілях [7, с. 5-6].

Про боротьбу зі злочинністю, і особливо з корупцією, пишеться і йдеться багато і досить давно. Дослідженню цієї проблеми та виробленню розуміння, розробці шляхів боротьби з корупцією присвятили свої праці та висловлювання багато вчених та політиків.

Удосконалення законодавства та правозастосовної практики у сфері протидії корупції можливе за умови з'ясування певних соціальних явищ, на яких ґрунтується корупція. Не можна погодитися з думкою професора Г.А.Сатарова у тому, що «корупцію не можна викоринити остаточно, що вона

індикатор здоров'я суспільства» [8], тобто. корупція пов'язана як з недосконалістю сучасного суспільства, так і з іншими обставинами.

Крім того, корупція зумовлена й тим, що формальні відносини держави з недержавними структурами, закріплені у законах, не забезпечують гідного функціонування системи державного управління та доповнюються неформальними відносинами. Одним із видів таких неформальних відносин і є корупція.

Таким чином, корупція – це поведінка керуючої еліти, що відхиляється, яка має прояв у незаконному уживанні нею суспільних благ і носить неформальний характер.

На думку Н.І. Мельника, «визначення поняття корупції та встановлення її конкретних проявів має ґрунтуватися на розумінні соціальної сутності цього явища.

З позицій економічного аспекту корупції виділяють три види економіки, кожна з яких бере участь у формуванні корупції: економіку, що не враховується, незареєстровану економіку, незаконну економіку. І тут використовується насамперед адміністративне законодавство, яке визначає права бізнесу та гарантії його захисту.

Можна виділити такі риси, властиві явищу корупції:

- корупція – має комплексне соціально-правове явище;
- корупція – це системне явище, тому про корупцію не йдеться у разі одноразового отримання хабара державним службовцем;
- корупція є систематичним отриманням державних службовців матеріальних та інших благ від третіх осіб (груп) у тому інтересах;
- дії, скоєні за винагороду, обов'язково пов'язані із виконанням держслужбовцем своїх службових обов'язків [24, з. 32].

Видається важливим виділити різновиди корупції в державному управлінні. Підрозділ на види сприяє глибшому їх пізнанню, виявленню вони деяких специфічних, особливих ознак, які відрізняють їх друг від друга.

Можна виділити такі види корупції.

Залежно від ініціатора корупційних відносин фахівці виділяють низову (дрібну, повсякденну) та вершинну (велику, елітарну) корупцію.

Між ними часто виникають відносини взаємозалежності та спільності. "Корупція знизу" - корупція з боку громадян, підприємств. Вона виникає і існує як один із супутніх елементів тіньової економіки. До такого виду корупції залучено приблизно дві третини працездатного населення.

«Корупція згори» - корупція з боку політичної влади у державі. Її причина полягає у неможливості провести рішення в рамках відкритих демократичних процедур при домінуванні політичного.

Протистояння, яке посилює жагу підкупити, аніж переконати деяких депутатів, фракції, партії. Крім того, з цієї ж підстави корупцію можна поділити на бюрократичну та політичну (корупція чиновників та політичного керівництва); примусову та узгоджену; централізовану та децентралізовану [28, с. 60-62].

Залежно від напрямів діяльності розрізняють корупцію у сфері державної влади та корупцію на підприємствах [24, с. 23].

Стосовно функцій, які реалізуються органами влади, де корупція завзято проявляється, виділяють: корупції органів виконавчої влади, корупції органів законодавчої влади, корупції органів судової влади та корупції муніципальних органів [21, с. 19].

Національний склад суб'єктів корупційних відносин поділяють на транснаціональні (міжнародні), які спрямовані на монополізацію різних відносин у рамках світової спільноти, та внутрішньодержавні корупції, тобто корупцію, що поширилася на території окремої держави або у конкретному національному співтоваристві [16, с. 9].

Деякі дослідники умовно поділяють корупцію на такі види:

- «світлу», тобто корупційну поведінку, не пов'язану з невиконанням обов'язків по службі, що виявляється у вигляді подяки за надану послугу;

- «сіру», тобто корупційну поведінку, пов'язану з порушенням посадових обов'язків;
- «чорну», тобто корупційну поведінку, пов'язану з посадовими злочинами або пов'язану з участю в організованій злочинній діяльності [29, с. 98].

Деякі вчені корупцію поділяють на «активну» (активний підкуп, наприклад, дача хабара) та «пасивну» (пасивний підкуп, наприклад, звільнення від обов'язку) [30, с. 118].

Залежно від сфер корупції всередині суспільства вченими виділяються наступні види:

- побутова корупція – вимагання чиновником грошей чи матеріальних цінностей із населення;
- ділова корупція – плата підприємцями коштів чиновникам у справах фірми;
- адміністративна корупція - вимагання грошей чи майна у підприємців чиновниками;
- «захоплення держави» - купівля владних рішень бізнесменами в особистих інтересах та інтересах своїх фірм;
- «захоплення бізнесу» - встановлення чиновниками контролю над приватними підприємствами з корисливою метою [29, 30].

Також у теорії виділяють такий особливий вид корупції, що виявляється у державній сфері, як політична корупція, яка є корупційними формами політичного протистояння та боротьби за владу правлячих або опозиційних еліт, політичних партій та окремих осіб.

Говорячи про корупцію, важливо зазначити, що вона має договірний характер вчинення. Корупційні дії майже завжди не мають оскаржуватися, адже винуваті сторони мають обоюсторонню вигоду від правопорушення. Навіть вимагання хабара часто не буває оскарженим, оскільки громадяни не довіряють інституту протидії корупції. І для цього вони мають достатньо підстав, як об'єктивних, так і суб'єктивних [15, с. 79].

Звісно ж, вивчення підходів до розуміння сутності корупції, її структури може сприяти виробленню дієвих заходів протидії корупції та, зрештою, забезпечити зміцнення законності та дисципліни у державному управлінні.

1.2. Трансформація правоохоронної системи Грузії

Доброчесність і незалежність суддів залишаються в числі головних проблем в сфері розвитку демократичного врядування та верховенства права в Грузії. Завдання досягнення вірного балансу між незалежністю і підзвітністю суддів є складною, і Грузія все ще намагається розв'язати цю проблему. Нова урядова коаліція, яка прийшла до влади в 2012 р (коаліція «Грузинська мрія»), позначила реформи судової системи і системи кримінального правосуддя в якості одного зі своїх пріоритетних завдань. Протягом декількох років було завершено кілька хвиль реформ, і ще одна хвиля була розпочата.

Ці реформи заслуговують похвали і наближають грузинські закони і практику до міжнародних стандартів. Вони вже сприяли поліпшенню статистики щодо числа адміністративних рішень, скасованих в апеляційному порядку, кількості обвинувальних вироків і схвалених угод про визнання провини. Процедури судового провадження також стали більш відкритими, оскільки засобам масової інформації та іншим особам дозволили вести запис судових слухань. У той же час здійснюються реформи поки що не дозволили досягти необоротних змін з точки зору забезпечення доброчесності та незалежності судової влади. Все ще зберігається ряд структурних недоліків, які слід усунути (серед них: гарантований термін перебування на посаді судді, прозорість і доброчесність Вищої ради юстиції, делегування на рівень підзаконних актів занадто великої кількості важливих процедур, пов'язаних з відбором, призначенням, просуванням, перекладом і звільненням суддів, призначення керівників судів і розподіл справ серед суддів).

У минулих оцінках, в якості головної проблеми, що викликала стурбованість, щодо доброчесності та незалежності служби публічного обвинувачення, називалася необхідність ізолювання Головного прокурора від можливого політичного втручання, а також забезпечення незалежності та професіоналізму прокурорів на нижчому щаблі посадової ієрархії. У звіті наголошується, що недавні реформи законодавства про прокуратуру і процедури, оголошені Головним прокурором, представляються досить прорахованими, щоб усунути багато побоювань з приводу політичного втручання і справедливих і ефективних процедур самоврядування.

Група моніторингу, проте, стурбована обмеженою роллю органу самоврядування прокуратури, а саме прокурорської ради, який був створений відповідно до недавніх поправок. Рада має обмежені повноваження, тоді як нещодавно створена Консультативна рада відіграє важливу роль в питаннях просування, залучення до дисциплінарної відповідальності та звільнення прокурорів. Головний прокурор приймає рішення щодо складу Консультативної ради, який може бути змінений в будь-який момент. Консультативна рада є не самостійним органом, а лише органом, що надає консультації Головному прокурору.

Така система може негативно вплинути на незалежність окремих прокурорів і привести до концентрації надмірних повноважень в руках Головного прокурора. Крім того, хоча Головний прокурор має гарантований термін перебування на посаді, він все-таки призначається при вирішальній участі занадто великої кількості політичних органів (міністра юстиції, уряду, парламенту). Хоча порядок первинного прийому на роботу прокурорів заснований на конкурсному відборі кандидатів на стажування, для просування прокурорів по службі не використовуються критерії, засновані на особистих і професійних якостях. Порядок залучення прокурорів до відповідальності і їх звільнення повинен детально регулюватися в законі, а не в підзаконних актах.

1.3. Реалізація реформування судової системи, МВС і ДАІ

З часу попереднього раунду моніторингу Грузія здійснила нову реформу судової системи в кілька етапів. У травні 2013 року перший етап інституційних реформ завершився прийняттям широкого кола законодавчих поправок, підтверджених Венеціанською комісією. На другому етапі реформи судової системи, який був завершений в серпні 2014 р були враховані конституційні поправки, які ввели в дію принцип безстрокового призначення суддів. У нових поправках до Закону про загальні суди викладаються об'єктивні критерії атестації суддів, які призначаються на трирічний період, до їх можливого довічного призначення, а також порядок атестації, включаючи право атестуються суддів оскаржити негативні результати атестації.

У 2015 був початий третій етап реформи. Згідно владі країни, новий набір законодавчих поправок вноситься з метою забезпечення більшою мірою внутрішньої незалежності окремих суддів і їх більш широкої участі в керівництві судами. Поправки, запропоновані Міністерством юстиції, включають в себе, в числі іншого, такі положення: будуть чітко сформульовані гарантії невтручання в судові рішення; судді будуть самі обирати голів своїх судів; голови судів більше не матимуть повноважень порушувати дисциплінарне провадження проти суддів; буде впроваджена електронна система автоматичного розподілу справ, щоб усунути будь-які сумніви щодо об'єктивності голови при прийнятті рішень про доручення справ окремим суддям; порядок переведення судді до іншого суду будуть строго регламентований (жоден суддя не може бути переведений до іншого суду без його згоди); критерії допустимості касаційних скарг у Верховному суді Грузії будуть змінені, і тепер скарга буде допустима, якщо, зокрема, оскаржуване рішення суперечить прецедентній практиці Європейського суду з прав людини; всі судові рішення будуть публікуватися на веб-сайті суду; і т.п.

Проект поправок був представлений в парламент на затвердження, але до сих пір знаходиться на розгляді. 31 травня 2016 р коаліція «Громадянське суспільство за незалежне і прозоре правосуддя» виступила із заявою про затримку в прийнятті останніх поправок, що стосуються судової реформи. 25-27 травня на порядку денному пленарних засідань парламенту Грузії стояло питання про розгляд пакету законів під назвою «третя хвиля судової реформи» в третьому читанні, проте його розгляд було в черговий раз відкладено. «Восьмимісячна затримка і обговорення змісту закону, які проходили за закритими дверима, завдали значної шкоди законодавчого процесу. Було також надано негативний вплив на зміст і якість пакету законів. Залишаються неясними причини, за якими було відкладено третє читання».

Законодавство про судову систему в Грузії складається з: Конституції Грузії, Органічного закону про загальні суди, Закону про дисциплінарну відповідальність суддів загальних судів та дисциплінарному судочинстві, постанов і рішень Вищої ради юстиції Грузії.

Кримінальний Кодекс передбачає жорсткі покарання, включаючи тюремне ув'язнення терміном до 15 років (за тяжкі злочини), виправні роботи і штрафи. Разом з тим за основну форму активного хабарництва передбачено досить м'яке покарання – штраф або тюремне ув'язнення до 2 років; отже, термін позовної давності становить лише 2 роки, а цього недостатньо, враховуючи приховану природу корупції. Певне занепокоєння представляє також той факт, що Ст. 340, яка оголошує кримінальним правопорушенням отримання незаконних подарунків (форма одержання хабара), передбачаючи дуже м'які покарання (штрафи), може бути також необгрунтовано застосована в серйозних випадках одержання хабара.

Поліція, особливо дорожня служба, вважалася найбільш корумпованою державною структурою Грузії. Опитування 2000 року показав, що в 7-ми з 10-ти випадків, коли дорожня поліція зупиняла водіїв, у них вимагали хабарі (GORBI, 2000). Підприємства в ході опитування відзначали, що в 31

відсотках всіх можливих випадків дорожня поліція вимагала хабарі. Згідно з тим же опитуванням, і державні службовці, і підприємства, і домогосподарства давали найнижчу оцінку чесності і порядності дорожньої поліції серед всіх державних служб.

Недовіра була настільки глибокою, що про злочини навіть не повідомляли. Люди боялися навіть згадати про дрібне хуліганство, як, наприклад, розбиті некерованими підлітками вікна, через страх, що над затриманими будуть знущатися. Їх страх не був необґрунтованим. Комітет ООН з прав людини в 2002 році висловив стурбованість з приводу "широко поширеної і постійно триваючої практики тортур і жорстокості по відношенню до ув'язнених, нелюдському та принизливому до них відношення, або покаранням з боку правоохоронних органів та тюремних службовців" (Civil.ge, 2002).

Поліція вважалася безнадійною в розслідуванні злочинів. Якщо грабували чийсь будинок, то потерпілі зазвичай зверталися до людей, пов'язаних зі злочинцями, з пропозицією викупу, щоб отримати свої речі назад. У гіршому випадку поліцейські самі були злочинцями, беручи участь у викраденні людей з метою отримання викупу, поширенні наркотиків та в рекеті. Чиновники на найвищих рівнях були пов'язані зі злочинними угрупованнями «зłodіїв в законі». Історично ці угруповання виникли з метою управління злочинним світом в радянських тюрмах і таборах. Згодом вони перетворилися в мережу організованої злочинності, діючи за своїми особливими правилами і заробляючи на залякуванні, погрозах та інших злочинах. Високопоставлені чиновники правоохоронних органів були тісно пов'язані зі зłodіями в законі,

Масштабна реформа органів внутрішніх справ була проведена в Грузії в 2004 році. І хоча така країна, як Грузія, звичайно не славиться будь-якими реформаторськими ідеями в області демократії, не варто на вершині прогресу розвитку прав і свобод людини і громадянина, на поліцейську реформу, проведену в даній державі, звернути увагу.

В першу чергу в Грузії замість просто Міністерства внутрішніх справ був створений орган, який об'єднав в собі не тільки саме Міністерство внутрішніх справ, а й Міністерство державної безпеки, департамент екстрених ситуацій, департамент охорони нафтопроводу, департамент охорони державного кордону. Загальна штатна чисельність співробітників скоротилася більш ніж в два рази.

Таким чином, структуру реформованого МВС Грузії складають:

Міністр внутрішніх справ Грузії;

Заступники міністра внутрішніх справ Грузії і «головні» департаменти:

- 1.1. Секретаріат Міністерства;
 - 1.2. Адміністрація (на рівні департаменту);
 - 1.3. Генеральна інспекція (на рівні департаменту);
 - 1.4. Фінансово-економічний департамент;
 - 1.5. Головне управління з кадрів;
 - 1.6. Головне експертно-судове управління;
 - 1.7. Інформаційно-аналітичний департамент;
 - 1.8. Оперативно-технічний департамент;
 - 1.9. Департамент контррозвідки;
 - 1.10. Департамент кримінальної поліції;
 - 1.11. Департамент патрульної поліції;
 - 1.12. Національне центральне бюро Інтерполу;
 - 1.13. Центр спеціальних і надзвичайних заходів;
 - 1.14. Агентство реформування і розвитку (на рівні департаменту);
 - 1.15. Агентство державної безпеки (на рівні департаменту);
 - 1.16. Агентство з боротьби з корупцією (на рівні департаменту);
 - 1.17. Контртерористичний центр (на рівні департаменту);
 - 1.18. Департамент міжнародних відносин;
 - 1.19. Головне управління з нагляду за дотриманням прав людини.
- 3) Регіональні управління (11 – за кількістю регіонів Грузії);
- 4) підлеглі МВС Грузії державні органи (прикордонна поліція Грузії);

5) інші установи (навчальні заклади, позавідомча охорона, медична служба, служба 112 і інші).

Як можна побачити, структура сучасного МВС Грузії являє собою досить складну, і в той же час максимально спрощену систему. МВС Грузії об'єднало в собі функції органів, що займалися раніше в тому числі і державною безпекою, антикорупційною діяльністю, ставши де-факто єдиним органом забезпечення правопорядку в державі.

Черговий складним завданням було відновлення довіри до дорожньої поліції, враховуючи, що воно повністю відсутнє. За словами головного радника прем'єр-міністра Вахтанга Лежани "для всіх було очевидно, що дорожня поліція була найяскравішим проявом корупції, тому було повну однаковість в тому, що вона повинна стати першою мішенню".

Керівники країни обговорювали підходи до реформ на численних засіданнях, часто затягуються за північ. Спочатку вони прийшли до висновку, що реформи не можна здійснювати фрагментарно. Система була настільки корумпованою знизу доверху, що будь-які спроби просто взяти на роботу нових поліцейських ні до чого б не привели, тому що нові співробітники через час неминуче поринули б у розкладницьку корупційну середу. Виникла неординарна ідея звільнити відразу всіх 16 тисяч поліцейських за добу, яка викликала запеклі суперечки. Деякі з учасників висловлювали побоювання з приводу безпеки дорожнього руху в разі моментального звільнення всіх поліцейських і до прийому на службу та навчання нових. Реформатори усвідомлювали, що такі побоювання були безпідставні, оскільки дорожня поліція по суті нічого не робила для безпеки руху - її єдиною метою на дорогах було зупинити водія для отримання хабара. Багато виявляли стурбованість з приводу реакції на масові звільнення. Зрештою, реформатори увірували в те, що це був єдиний шлях до створення надійної і компетентної поліції. Мабуть, це був самий рішучий вчинок молодого уряду, коли за один день було звільнено і знято з дорожніх постів 16 тисяч офіцерів. Для пом'якшення удару уряд надав їм двомісячну

зарплату і амністію від минулих правопорушень. Деякі офіцери пішли без шуму, інші приєдналися до опозиції. Ніякого хаосу не виникло - багато спостерігачів навіть відзначили, що дороги стали безпечнішими без дорожніх інспекторів, які постійно розмахують жезлами,

Застосування принципу повної нетерпимості до корупції не обмежувалося звільненням поліцейських і вливанням свіжої крові. Призначалися офіцери під прикриттям для контролю за тим, щоб поліцейські прямували до встановлених правил. Рядовий співробітник міг працювати в парі з офіцером під прикриттям і ніколи про це не дізнатися, якщо тільки він не порушував правил. Проводилися вибіркові перевірки, щоб переконатися, що поліція виконувала внутрішні розпорядження. Співробітник під прикриттям міг подати заяву з приводу домашнього скандалу в поліцейську дільницю, щоб проконтролювати, як на неї відреагують. Іншої такої співробітник міг їздити вночі з вимкненими фарами. Коли його зупиняли, він пояснював, що їде відремонтувати фари і пропонував 20 ларі. Поліцейські, викриті у хабарництві, звільнялися.

Для захисту своїх громадян від свавілля, уряд ввів цілодобову гарячу лінію, яка дозволяла громадянам скаржитися на поліцію і повідомляти про випадки вимагання. Відеокамери були встановлені всюди в Тбілісі та інших великих містах, а також уздовж швидкісних трас, надаючи поліції і громадянам можливість довести або факт порушення, або зворотне. Відтепер штрафи більше не стягувалися на місце порушення, а перераховувалися через комерційні банки, тим самим обмежуючи можливість поліцейським класти гроші в свою кишеню. У громадян, нарешті, з'явилася якась управа. Вони вже не платили поліції безпосередньо і могли заявити про неналежну поведінку і оскаржити штрафи в офіційному порядку. Для усунення дрібного хабарництва на рівні міністерства уряд вдосконалив або скасував зайві процеси, найчастіше на основі відгуків і пропозицій нижчестоящего персоналу. Весь документообіг в поліції був переведений в електронну форму.

Створення нової професійної патрульної поліції, орієнтованої на надання послуг громадянам, вимагало великої кількості нових кадрів з новими професійними якостями і новим ставленням до роботи. Був потрібен масовий приплив нових кадрів. Для залучення найбільш талановитих фахівців, чистих корупцією, уряд найняв на службу значну кількість нових поліцейських з числа випускників університетів і юридичних факультетів, які мали скласти іспит. Нові співробітники проходили прискорену підготовку з метою освоєння основ поліцейської служби, внутрішніх правил та спілкування з громадянами. "Ми відібрали найкращих і найздібніших, щоб їх було легше навчати", - стверджує Мерабішвілі. У серпні 2004 року 2,4 тисячі нових патрульних поліцейських вийшли на вулиці. Для всієї країни цієї кількості поліцейських було недостатньо, тому до роботи були підключені інші правоохоронні органи, які були задіяні на рівні регіонів країни. Знову найняті патрульні поліцейські пройшли шестимісячний випробувальний термін.

Прискорена підготовка патрульних і наявність у них університетської освіти дозволило багатьом критикам вважати їх надто освіченими, але недостатньо досвідченими. Згодом в патрульну службу стали наймати випускників середніх шкіл, а базова підготовка була збільшена з двох тижнів до двох місяців з періодичними курсами підвищення кваліфікації. Як і очікувалося, деяких з раніше прийнятих на службу патрульних довелося замінити - одних за хабарі або порушення внутрішніх правил, іншим же їх положення з блискучим автомобілем і красивою формою запаморочила голови, і чимало офіцерів було звільнено за перевищення повноважень.

Високі зарплати і премії полегшували процес найму нових поліцейських. Зарплата нових патрульних зросла до 400-500 доларів США в місяць, що означало десятикратне підвищення в порівнянні з тими, з якими вони прийшли на зміну.

Професійна підготовка патрульної поліції залишається постійним пріоритетом. Стару поліцейську академію закрили, створивши на її місці

нову, яка пропонує як двомісячні курси для нових співробітників, так і курс навчання для проходять службу, включаючи курси англійської мови.

Новий менталітет надання послуг вимагав нових процедур для отримання водійських прав та реєстрації автомобілів. До реформ цей процес був досить хаотичним, займав багато часу і був корумпований. Водійські права купувалися за 100 доларів, хоча для тих хто стверджували, що вони уміли водити машину, надавалася знижка. Часто права були подарунком до дня народження.

Новий уряд створило центри по обслуговування транспортних засобів, які забезпечують отримання водійських прав та реєстрацію транспортних засобів в одному вікні, де на чільне місце поставлено швидкість і ввічливість обслуговування. Процес став настільки ефективним, що поруч з таким центром, обслуговуючим Тбілісі, виник великий ринок уживаних автомобілів. Автомобілі, що були у вжитку і імпортовані зі Сполучених Штатів, Європи та інших місць, привозять на цей ринок для продажу і часто переправляють в сусідні країни.

Переоформлення документів при продажу та купівлі автомобіля займає лічені хвилини. Цей ринок став настільки успішним, що реекспорт старих автомобілів став провідною статтею експорту Грузії в 2011 році. У жовтні 2011 року уряд скасував вимогу про те, що водії повинні мати при собі права під час керування транспортним засобом. Патрульна поліція може легко перевірити факт наявності права на місці шляхом введення імені водія і дати його народження в комп'ютер, який знаходиться в машині поліцейського.

Система відповідальності та підзвітності у відносинах між державою, дорожньою поліцією і громадянами зазнала змін. Після очищення міністерства і його дорожньої поліції від корумпованих елементів, реформаторам вдалося зменшити мотивацію до хабарництва і тиску на громадян шляхом підвищення зарплати поліцейським (яка виросла майже в 10 разів), поліпшити підготовку і створення атмосфери професіоналізму. Поліція стала більш вмотивованою в припиненні реальних дорожніх

порушень і почала виписувати штрафи, кошти від яких ішли прямо в казну міністерства і прямували на зарплату і премії поліції.

Водночас, реорганізація міністерства впорядкувала вертикаль управління, а нові технології зробили процес покарання за правопорушення більш прозорим з меншими можливостями для корупції. Голос громадян був почутий; їх нетерпимість до корупції сприяла прискоренню реформ. Такі механізми як гаряча лінія, відео камери і постійні вибіркові перевірки переконали громадян в тому, що їхня думка і в подальшому буде враховуватися. Зрештою, благодатне коло прийшло на зміну порочному колу.

Таким чином, рівень злочинності впав, корупція в патрульної поліції знизилася, сформувалася нова культура обслуговування, відновилася довіра і зміцнилися основи системи відповідальності та підзвітності патрульної поліції. Найважливішим, мабуть, було усунення найбільш очевидних проявів корупції в Грузії.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

2.1. Державна антикорупційна політика в Україні

Найбільш небезпечним проявом корупції є на вищих щаблях виконавчої влади, оскільки керівники вищого рівня створюють цілу піраміду корумпованих відносин, яка пронизує всі рівні влади.

Формування представницьких органів влади також може здійснюватися під впливом корупції. У цьому випадку мова складається з недотримань детальних принципів спілки і проведення виборів: підкуп кандидатів, представників влади, нелегальне фінансування виборчих кампаній, службові зловживання при проведенні агітації і т.п.

Варто зауважити, що до основних факторів, що утрудняє протидію корупції, слід віднести недосконалу антикорупційну державну політику, яка безпосередньо впливає на послідовність і ефективність функціонування організаційно-правового механізму подолання цього явища, співпраці України з іншими державами в напрямку боротьби з організованою злочинністю і корупцією. Втім, незважаючи на визнання корупції в Україні загрозою для її національної безпеки, введення ряду організаційних, правових і практичних заходів, щоб запобігти руйнівному впливу на суспільно-економічні процеси в нашій країні не вдалося. При цьому Україна сприймається як одна з найбільш корумпованих країн світу [1, с.99].

На нашу думку, в першу чергу змін вимагають процедури надання адміністративних послуг, конкретизація повноважень посадових осіб органів публічної влади та звільнення надмірної дискреційних, врегулювання статусу громадськості та окремих громадян у запобіганні корупції. Існує потреба своєчасного реагування на зміни чинного законодавства, які відбуваються в податковому, митному, бюджетному та т.п. законодавстві, застосування досвіду антикорупційного законодавства судовими та правоохоронними органами України.

Виконання вищезазначених завдань, на нашу думку, буде остаточним завершенням інституційних реформ, початих Україною з часу здобуття незалежності, і подальшою трансформацією системи органів державної влади і місцевого самоврядування в контексті адміністративної реформи, реформи кримінальної юстиції та інших соціально-правових перетворень. Рішення вимагає і проблема створення спеціального органу, відповідального за реалізацію державної антикорупційної політики.

Незважаючи на наявність підстав для створення такого органу, а також численні пропозиції українських і зарубіжних вчених і експертів, остаточний статус цієї антикорупційної установи так і залишився в межах нормативних ідей.

Втім світова практика створення і функціонування такого незалежного антикорупційного органу свідчить, що його створення дозволить істотно поліпшити ситуацію в сфері протидії корупції, особливо у вищих ланках державної влади.

Слід визнати також, що боротьба з корупцією повинна мати систематичний характер з залученням громадськості, включаючи неурядові організації та засоби масової інформації. Однак проведений аналіз свідчить, що без участі інститутів громадськості у запобіганні та протидії корупції заважають насамперед: загальна нерозвиненість неурядових антикорупційних громадських організацій, орієнтація більшості з них на досягнення короткострокових політичних цілей, а не на постійну участь в антикорупційній діяльності, відсутність механізмів захисту громадян [1, с. 98].

На думку народного депутата України М.П. Паламарчука, необхідним на даному етапі розвитку нашої держави є внесення змін до чинних нормативно-правових актів. Так, він вважає за необхідне внести поправки в Кодекс України про адміністративні правопорушення, а саме:

- Статтю 1726 доповнити частиною третьою такого змісту: «Порушення встановленої законом вимоги про достовірність відомостей, які

зазначені у декларації про майно, доходів, витрат і зобов'язання фінансового характеру, яке супроводжує за собою накладення штрафу від десяти до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян»;

- Статтю тисячі сімсот двадцять дев'ять доповнити частиною другою такого змісту: «Порушення встановленого Законом України» Про засади запобігання і протидії корупції »порядку працевлаштування осіб, які претендують на зайняття посад, передбачених у пункті 1 частини першої статті 4 цього Закону, а також невиконання вимог законодавства України про звільнення осіб, визнаних винними у вчиненні корупційних правопорушень, супроводжує за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних доходів громадян »та ін. [2].

Дійсно, питання прогалин законодавства в сфері регулювання державної політики щодо запобігання та протидії корупційним проявам в Україні є актуальним і відкритим. Недосконалість законодавства є серйозним поштовхом для розвитку корупції на всіх рівнях державної влади і ослаблення позиції України на світовій арені. На нашу думку, поліпшити ставлення до України в світі можливо шляхом комплексу заходів, спрямованих на надання впливу на колективну свідомість з метою зміни сприйняття нашої держави як ураженої корупцією в цілому. Для поліпшення зовнішнього корупційного іміджу важлива постійна демонстрація позитивних зрушень в корупційній ситуації, зменшення термінів реалізації ратифікованих положень антикорупційних правових актів та рекомендацій.

2.2. Динаміка розвитку корупції в Україні та структура покарань за корупційні дії

Загальновідомо, що корупція - це складне явище, продукт економічного, політичного і соціального стану суспільства і держави. Витоки цього явища йдуть далеко вглиб нашої історії: хабарництво, згадане ще в російських літописах 13 століття; здирства, відоме в Петровські часи; хабарництво (напр., 8.05.1918 р Декрет РНК «Про хабарництво») і ін.

пам'ятники історії. Протягом століть робилися різні спроби боротьби з корупцією, аж до позбавлення життя винних у скоєнні злочинів, проте належного ефекту вони не приносили.

Держава, яка була на перехідному етапі свого розвитку, характеризується наявністю в ній кризових явищ практично у всіх галузях: політичній, економічній, соціальній. Не уникли цього і пострадянські країни, в тому числі і Україна. Останнім часом організована злочинність набирає розмаху, нові якості і успішно функціонує в зв'язку з успішною «співпрацею» з посадовими особами. Причому при цьому порушуються не тільки охоронювані законом суспільні відносини, а й формуються нові негативні антисоціальні відносини і зв'язки. Особливу небезпеку представляє розширення злочинних формувань, які фактично містять певну частину державних службовців за вчинення ними будь-яких дій на користь цих груп.

На сьогоднішній день в Україні корупцією в тій чи іншій мірі уражені всі гілки державної влади і управління, а найбільш корумпованими є структури, пов'язані з питаннями державного цільового фінансування, експорту та імпорту, приватизації, ліцензування, митного контролю та здійснення контрольно-ревізійної діяльності.

Проблемам боротьби з корупцією присвячено чимало робіт, [1; 2; 3] в яких детально досліджувалися сутність, поняття корупції, окремі склади злочинів і заходи протидії їй.

З моменту проголошення незалежності України питання про корупцію і корумпованості чиновників продовжує залишатися найбільш гострим і важливим, що вимагає невідкладного рішення. Першим кроком на шляху протидії корупції стає прийняття Закону від 1 жовтня 1995 «Про боротьбу з корупцією». 24 квітня 1998 р видається Указ Президента України, яким затверджено Концепцію боротьби з корупцією на 1998 - 2005 рр. В подальшому в розвиток даних положень приймаються ще близько 80 нормативних актів, проте істотних змін в боротьбі з корупцією не відбувається і належний ефект поки не досягнуть. Разом з тим, на думку

українських вчених (Даньшин І.М., Денисова Т.А., Закалюк А.П., Зеленецький В.С., Мельник Н.І., Шакур В.І. та ін.), Ні закон України «Про боротьбу з корупцією», ні наступні нормативні документи, ні судова практика в повній мірі не змогли дати чітке, конкретне визначення поняття корупції. 11 вересня 2006 був виданий Указ Президента України, який затвердив Концепцію подолання корупції в Україні «На шляху до доброчесності». [4] Відзначається, що корупція - це багатоаспектне соціально-економічне, політичне, правове і моральне явище, яке складається з цілого комплексу протиправних дій і неетичні вчинків. Як правова категорія, корупція - збірне правове поняття, що охоплює всю сукупність взаємопов'язаних правопорушень. Вперше було офіційно визнано, що на міжнародному рівні Україна має репутацію корумпованої держави.

Цілком очевидно, що протидія корупції неможлива лише шляхом прийняття «вузьких» політичних рішень з даного питання. Для багатьох державних службовців вчинення корупційних діянь та посадових злочинів стає нормою, джерелом доходів, які часто набагато перевищують заробітну плату. Апаратом чиновників створюється спеціальна система захисту, що перешкоджає залученню його представників до відповідальності на підставі закону. У той же час дрібні державні службовці притягаються до відповідальності навіть за дії, які важко назвати корупцією в широкому її розумінні: прийняття коробки цукерок, продаж відеокасети, покупка товару позачергово і ін.

Сьогодні найбільш корумпованими владними структурами українці вважають міліцію, суд і Верховну Раду, потім - прокуратуру, митну службу та місцеві органи влади. Такі результати були отримані в ході опитування, проведеного Київським інститутом проблем управління ім. Горшеніна серед двох тис. Українців у всіх регіонах країни. На питання «Що можна купити в Україні за гроші?» (Респондент міг обрати кілька варіантів відповідей) найбільш частим був - «купити рішення суду». Його вказали 67,1% респондентів. 63,8% респондентів назвали можливість «покупки» звільнення

від кримінальної відповідальності; 60,8 - депутатський мандат; 32,3% - життя чи свободу іншої людини; 2,1% вважають, що нічого з перерахованого купити не можна; вагалися з відповіддю 9,9%. [5] Це підтверджують зарубіжні та вітчизняні дослідники, які стверджують з кінця 90-х років ХХ ст., що Україна входить до списку найбільш корумпованих держав. Так, на думку міжнародної організації Transparency International Україна займає 5, а за даними багатьох незалежних експертів США, 4 місце за показником корумпованості чиновників. Крім цього, Україна отримала чи не найвищий показник ризикованості інвестицій, тобто ніхто не може гарантувати збереження коштів, вкладених в українську економіку. [6] Паростки корупції проявляються вже в дитячих установах (дитсадках, школах, коледжах), поліклініках, лікарнях з обов'язкових подарунків, грошей на ремонт і т.п. Опитування старшокласників десяти київських шкіл показав, що існування корупції у школах визнають 46% учнів, 45% переконані, що дорогі подарунки гарантують хороші оцінки, і тільки 4% учнів сподіваються на справедливість.

Світова практика свідчить про непримиренну боротьбу з посадовими злочинами і їх складовим елементом корупцією, а також особливому, негативне ставлення до осіб, їх здійснюють, на всьому протязі розвитку суспільства. [7, 8,9]

9 грудня 2013 р Міжнародний день боротьби з корупцією був відзначений у всьому світі урядами, неурядовими організаціями, індивідами і міжнародними організаціями, які організували цілий ряд заходів, щоб продемонструвати, як корупція шкодить країнам і їхнім громадянам. Дискусії, освітні та культурні заходи, марші, медіазаходи свідчать про зростання невдоволених людей. Також в цьому році нова глобальна кампанія під девізом «Нуль Корупції - 100 Відсотків Розвитку» була запущена спільно УНП ООН і Програмою розвитку ООН (ПРООН), двома органами Організації Об'єднаних Націй, який ведуть глобальні інформаційні кампанії

по боротьбі з корупцією з 2009 року. [10] Такий підхід декларовано і Україною в законах, указах та інших нормативних актах.

Однак думка громадян і практика застосування покарань спростовує наявність широкомасштабної боротьби з корупцією в Україні. Так, наводяться такі дані про які притягнуто до відповідальності за корупційні дії: із загального числа правопорушень, відповідно до Закону «Про боротьбу з корупцією»: залучено 12% співробітників держадміністрацій та органів місцевого самоврядування, 14% керівників організацій, установ, підприємств, 10% медпрацівників, 4% працівників міліції. Причому із загального числа притягнутих до адміністративної відповідальності всього лише на 0,23% накладено стягнення. [11] Слід погодитися з Мельником Н.І., що, поряд з іншими причинами, неправильне уявлення про поняття корупції заважає задіяти всі механізми для притягнення винних до відповідальності. [12]

Корупція в тій чи іншій мірі охоплює всі сфери держави і суспільства. Аналізуючи судову практику застосування антикорупційного законодавства, слід зазначити, що саме суди реалізують положення закону і ставлять крапку при вирішенні питання про винність або невинність особи у вчиненні корупційного діяння. Саме судді визначають на практиці поняття корупції і формують практику застосування законодавства з даного питання. Однак в самих органах судової влади фіксуються численні порушення і зловживання.

Проблема розробки та реалізації будь-якої програми боротьби зі злочинністю, в тому числі і боротьби з корупцією, належить до категорії найбільш складних, тому вона передбачає здійснення комплексних науково-практичних досліджень. Корупція, як ми бачимо, проблема інтернаціональна. Ще в 1997 році на конференції голів парламентів Центральної Європи, глава Палати депутатів ЛуначоВіоланте позначив, що корупція властива всім країнам, незалежно від політичного устрою та рівня економічного розвитку. Жодна країна не може вважати себе застрахованою від такого явища - справа

лише в масштабах. Причому корупцію він назвав проблемою національної безпеки будь-якої держави.

Найбільш ефективний шлях боротьби з корупцією, в тому числі і в органах місцевого самоврядування, це вивчення і усунення причин та умов, які їй спонукають і їй сприяють. Тільки при з'ясуванні причин корупції та умов, їй сприяють, можливо намітити шляхи вдосконалення законодавства і припинити зростання корупційних діянь. Назвемо лише деякі:

- низький рівень життя громадян України в цілому і, зокрема, службовців. Як може за таких умов йтися про задоволення життєво важливих реальних потреб (харчування, одяг, оплата комунальних послуг, навчання дітей і ін.), не кажучи вже про потреби за західними стандартами (хороший будинок, дорогий автомобіль, відпочинок на престижному курорті і т.п.)? У таких випадках зростає можливість задовольняти свої потреби неофіційним шляхом (високий рівень тіньової економіки, відсутність системи контролю за доходами держслужбовців і т.п.);
- недосконалість системи функціонування органів місцевого самоврядування. Службові повноваження часто обмежуються лише загальними параметрами без детальної регламентації, що допомагає службовцю, не порушуючи закон, сміливо діяти собі на користь;
- відсутність ефективної системи підбору і розстановки кадрів, а також системи контролю за діяльністю всіх гілок влади, судових, правоохоронних органів та інших держслужбовців. Не секрет, що часто кадри підбираються за принципом «благодійності», «особистої відданості», а не відповідно за професійним рівнем та морально-етичними якостями призначається. Це породжує і взаємну підтримку, і взаємну охорону один одного.

Злидні і безталання, боязнь перед прийдешнім, дискредитація роботи влади, неможливість вдоволити щонайменші потреби – саме це призводить до втрати соціально корисних орієнтацій, до падіння моральних підвалин

суспільства, до зростання корупції. Загальна кількість осіб, які відбувають покарання в місцях позбавлення волі за вчинення службових злочинів, у тому числі за хабарництво, як зазначалося раніше, незначно. Серед засуджених: колишні судді - 2%, слідчі - 27%, представники податкової адміністрації - 5%. Що ж стосується персоналу органів місцевого самоврядування, то, незважаючи на вказаний високий рівень корумпованості серед осіб даної категорії, які відбувають покарання в місцях позбавлення волі немає. Серед засуджених досить значна частина не визнають провини в скоєному злочині (27%), а з 73% визнають провину 39% не згодні з вироком суду в частині призначеного терміну покарання. Також, за нашими дослідженнями, частина засуджених негативно ставиться до карально-виховного впливу, а саме: 31% негативно сприймають режимні вимоги і вважають неприйнятними існуючі умови відбування покарання. 40% засуджених при опитуванні відмовилися відповідати на це питання, проте в наступних бесідах підтвердили неприйняття режимних вимог, а дотримання їх вважають необхідним етапом для можливого дострокового звільнення.

Насторожує той факт, що 57% з числа опитаних відкрито заявляють про те, що корупція стала професійною ознакою і необхідністю в роботі всіх гілок влади. У зв'язку з цим 21% не засуджують своїх дій, а жалкують, що були обережними при отриманні «винагород за добре виконану роботу».

Необхідно вказати, що реалізація антикорупційних заходів повинна забезпечуватись надійними механізмами відповідальності, в тому числі і кримінальної. У зв'язку з цим на основі комплексних досліджень необхідно вдосконалити законодавчу базу про боротьбу з корупцією, передбачивши більш чітке визначення поняття корупції, її кордони, склад і відповідальність. Законодавство вимагає вдосконалення з урахуванням зарубіжного досвіду та міжнародних стандартів, що дають розуміння корупції, а також визначають сферу відповідальності за корупційні діяння.

Зрозуміло, що можливості боротьби з корупцією у правоохоронних органів обмежені. І це незважаючи на те, що тільки в КК України

передбачено три види злочинів за хабарництво як класичний вид корупційного злочину (одержання хабаря - ст.368 КК, дача хабаря - ст.369 КК і провокація хабаря - ст.370 КК). Злочини у сфері службової діяльності, як правило, не існують ізольовано від інших видів злочинної діяльності. З використанням посадового становища відбуваються контрабанда, порушення законодавства про бюджетну систему, вимагання хабаря і т.п. Найтіснішим чином даний вид злочинної діяльності пов'язаний зі злочинами проти правосуддя. У зв'язку з цим важливо зменшувати можливість здійснення корупційних дій, в тому числі за допомогою засобів масової інформації.

Органам місцевого самоврядування необхідно посилити роль громадянського суспільства у виявленні та запобіганні корупції. Одним із стратегічних напрямків боротьби з корупцією повинні стати не заклики до викорінення корупції як явища, що не репресивні заходи до конкретних осіб, а системні, комплексні профілактичні заходи, що впливають із завдань запобігання корупційних дій. При цьому представники місцевого самоврядування повинні в першу чергу створювати клімат нетерпимості і неприйняття корупційних діянь. Одночасно необхідно розробити механізм соціального нагляду за діяльністю суддів, правоохоронних органів, інших державних службовців з метою запобігання корупції.

Нарешті, органи місцевого самоврядування повинні спиратися на громадянське суспільство і залучати його до протидії корупції. Участь місцевої громади в попередженні корупційних дій має стати добровільним виконанням свого громадянського обов'язку. Наприклад, створення громадських організацій, завданням яких стає допомогу правоохоронцям в охороні громадського порядку, виконання інформаційних функцій. Примирення ворогуючих або конфліктуючих сторін старійшинами або найбільш шанованими людьми. Залучення релігійних діячів до питань попередження злочинності і т.п. Для того щоб така діяльність носила постійний характер, доцільно призначення конкретних осіб, уповноважених координувати роботу щодо попередження корупційних дій. Наприклад, в

грудні 2013 року рішенням № 227-р. від 27 грудня 2013 р Чернігівської міської ради з метою виявлення і протидії корупції, відповідно сп. 5 Закону України «Про заходи щодо запобігання та протидії корупції», ст. 42 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та постанови Кабінету Міністрів України від 4 вересня 2013 р № 706 «Питання запобігання та виявлення корупції» було прийнято рішення про організацію профілактичної роботи щодо виявлення і боротьби з корупцією. Також було затверджено положення про уповноваженого представника з питань попередження та виявлення корупції у виконавчих органах Чернігівської міської ради. Вважаємо, що такі кроки будуть сприяти боротьбі з корупцією серед органів місцевого самоврядування.

Корупція негативно впливає на всі сторони життя суспільства, поступово перетворюючись з аномалії в норму поведінки. На жаль, значна частина громадян не протидіє, а заохочує корупцію. Більш того, українське суспільство хоча й засуджує корупцію, але одночасно визнає її як спосіб існування певної категорії своїх громадян.

У зв'язку з цим важливо відзначити, що антикорупційна політика повинна стати складовою частиною державної політики України. Однак цілком очевидно, що викорінити корупцію лише залякуванням або репресією практично неможливо. В першу чергу необхідно проведення ефективних економічних, політичних і соціальних реформ.

2.3. Основні напрямки та новації антикорупційної політики України

Досить відомо, що запорукою успіху в протидії корупції в країні є наявність політичної волі з боку вищих органів влади, які формують антикорупційну політику, помножену на співпрацю і підтримку її реалізації з боку громадянського суспільства.

10 лютого Комітет з питань антикорупційної політики провів чергове засідання у режимі відеоконференції, на якому продовжив розгляд поправок до проекту Закону «Про основи державної антикорупційної політики на

2020-2024 роки» (№4135), розпочате на попередньому засіданні. Враховуючи підтримані на минулому засіданні комітету редагування, законопроектом пропонується затвердити антикорупційну стратегію на 2020-2025 роки, а також внести низку змін до Закону «Про запобігання корупції».

У сьогоднішньому засіданні комітету взяли участь народні депутати автори поправок, а також заступник Голови Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК) Іван Пресняков.

Комітет підтримав повністю або частково низку поправок, які передбачають, що розгляд змін до Антикорупційної стратегії відбувається із залученням НАЗК. Відповідно до підтриманих народних депутатів положень, Антикорупційна стратегія реалізується шляхом виконання програми, яка матиме офіційну назву «Державна антикорупційна програма з виконання антикорупційної стратегії». Програму розробляє НАЗК та затверджує Кабінет Міністрів на період дії стратегії (п'ять років), оскільки раніше комітетом було підтримано рішення відійти від ухвалення щорічних антикорупційних програм.

За результатами розгляду поданих поправок було прийнято рішення передбачити у законопроекті громадське обговорення державної програми та її погодження з НАЗК. Також є можливість внесення змін до неї.

Водночас голова Комітету з питань антикорупційної політики Анастасія Радіна поінформувала, що робоча група дійшла згоди, що Антикорупційна стратегія не вимагає проведення громадського обговорення. «У Верховній Раді України забезпечено належний рівень прозорості, який дозволяє зацікавленим особам дізнатися, що такий документ розробляється, розуміти терміни його розробки та розуміти, до кого звертатися з пропозиціями», - аргументувала вона.

На засіданні було затверджено поправку від комітету, яка передбачає, що координацію реалізації антикорупційних стратегій та програм здійснює НАЗК. При агентстві як консультативно-дорадчий орган створюється координаційна робоча група з питань антикорупційної політики.

Співголовами групи є Голова НАЗК та Міністр Кабінету Міністрів. До складу групи входять представники органів, які є виконавцями Програми та народні депутати за згодою. Персональний її склад затверджує Кабінет міністрів. Основне завдання цього органу – сприяння координації дій органів виконавчої влади щодо реалізації антикорупційної стратегії, виконання заходів Програми щодо виконання Антикорупційної стратегії, підготовка пропозицій щодо формування реалізації державної антикорупційної політики, у тому числі щодо вдосконалення нормативно-правової бази. Відповідно до затвердженої народними депутатами редакції законопроекту, персональну відповідальність за виконання заходів Антикорупційної програми покладено на керівника (особу, яка виконує його обов'язки) суб'єкта, який є виконавцем заходів Програми. Також передбачено, що НАЗК про результати виконання Програми публічно інформує Кабінет Міністрів, а також подає звіт до Верховної Ради в рамках парламентських слухань.

Комітет продовжуватиме розгляд порівняльної таблиці до законопроекту №4135 на наступному засіданні. Комітет сформував делегацію для участі у парламентських слуханнях Організації Об'єднаних Націй на тему: «Боротьба з корупцією для відновлення довіри до влади та покращення перспектив розвитку», які відбудуться 17-18 лютого у режимі відеоконференції.

Вища рада правосуддя запустила процес обговорення Антикорупційної стратегії на 2020—2024 роки, розробленої Національним агентством з питань запобігання корупції (НАЗК). Зокрема, сьогодні в онлайн-форматі відбулася перша зустріч представників суддівської громадськості з метою вироблення консолідованої позиції органів та установ системи правосуддя щодо зазначеної стратегії.

Відкриваючи обговорення, голова Вищої ради правосуддя Андрій Овсієнко звернув увагу, що після затвердження ВСП попередньої позиції щодо проекту антикорупційної стратегії та початку широкого її обговорення представниками суддівської громадськості від судів різних рівнів та

спеціалізацій, а також від усіх без винятку суддівських асоціацій надійшло понад 120 осіб. пропозицій до розробленого НАЗК документу.

«Лише суд має виняткову компетенцію шляхом ухвалення ім'ям України судового рішення ставити крапку у будь-якій суперечці у кримінальному чи адміністративному провадженні. І саме тому компетенція суддів надзвичайно цінна, коли йдеться про питання, які стосуються, зокрема, і антикорупційної політики держави», — наголосив Андрій Овсієнко.

У свою чергу, заступник Голови Верховного Суду, голова Касаційного господарського суду Богдан Львів зазначив, що згідно зі статистикою серед зафіксованих корупційних проявів посадових осіб державних органів суб'єктна частка суддів найменша. Відповідно, не має бути перекосу і в антикорупційній стратегії. Вона не повинна бути спрямована насамперед на боротьбу із судами або вирішувати питання судочинства, які мають вирішуватись спеціалізованим законодавством.

«Стратегія має відповідати змісту повноважень органу, який її приймає, не виходити за межі цих повноважень та не переслідувати мету «полювання на відьом», — наголосив пан Львів.

Голова Ради суддів України Богдан Монич висловив думку, що антикорупційна стратегія має бути розроблена, але вона має бути дієвою, а не просто декларацією.

«Це мають бути чіткі кроки та заходи, які дадуть результат», - наголосив пан Монич.

Водночас він звернув увагу, що, незважаючи на підписаний між НАЗК та органом суддівського самоврядування меморандум про співпрацю у сфері запобігання корупції, судді дізналися про підготовку НАЗК відповідної стратегії зі ЗМІ. Для подання своїх зауважень до проекту стратегії Раді суддів було відведено лише два дні. "Безумовно ми висловили нашу позицію, яка багато в чому узгоджується з попередньою позицією ВСП", - зазначив Богдан Монич.

Під час обговорення член ВСП Світлана Шелест представила попередню позицію зазначеного органу щодо обговорення антикорупційної стратегії на 2020—2024 роки. Зокрема, пані Шелест наголосила, що усунення корупційних ризиків у судочинстві є пріоритетним завданням не лише для антикорупційних органів, а й для судової влади загалом.

"Позиція ВСП, підтримана суддівським корпусом, зводиться до того, що проект антикорупційної стратегії не може суперечити чинному законодавству та конституційному регулюванню суспільних відносин", - звернула увагу Світлана Шелест.

У свою чергу голова НАЗК Олександр Новіков наголосив, що антикорупційна стратегія не спрямована на знищення судової системи, а проведенню публічного її обговорення перешкоджала ситуація із COVID-19.

«Стратегією не передбачено негайного внесення змін до законодавства. Вона є лише орієнтиром для законодавця щодо реалізації положень Конвенції ТОВ проти корупції, а також щодо антикорупційної політики», – зазначив Олександр Новіков.

Підбиваючи підсумки обговорення, Андрій Овсієнко зазначив, що точку в обговоренні не поставлено, і закликав приєднатися до роботи не лише представників суддівського корпусу, а й Національне агентство з питань запобігання корупції.

Антикорупційна стратегія має містити п'ять основних принципів:

- оптимізацію функцій державних органів та усунення дублювання;
- цифрову трансформацію реалізації повноважень органів державної влади та місцевого самоврядування та повне відкриття даних;
- зручні та законні послуги; невідворотність відповідальності за корупційні правопорушення та громадська нетерпимість до корупції;
- утвердження культури доброчесності та повагу до верховенства права.

Перш за все, потрібно зазначити, що новітня законодавча база протидії внесла поправки в оцінку сутності корупції. Крім корупції як виключно

чиновницької проблеми закон визнає корупційними правопорушеннями дії фізичних і посадових осіб, що представляють юридичну особу, при наданні та пропозиції неправомірної вигоди службовцю.

Звісно ж, що кримінально-правові санкції здатні надавати попереджувальні впливи при дотриманні принципу кримінальної відповідальності, хоча опитування свідчать про те, що населення України віддає перевагу загальносоціальному впливу.

Значна кількість законодавчих ініціатив, які знайшли своє відображення в Законі, мають профілактичний характер. У контексті фінансового короля Закон встановив обов'язок подання декларації не лише про майно, доходи, а й витратах, а також про зобов'язання фінансового характеру.

- Вирішенню питання про доцільність створення або визначення спеціалізованого правоохоронного органу або підрозділу, Здійснюється загальна протидія корупції.

Рішенню проблеми інституційного забезпечення антикорупційної політики.

Підлягає коригуванню діяльність Урядового уповноваженого з питань антикорупційної політики, який повинен формувати адміністративні важелі подолання корупції. Також необхідно реалізувати потенціал Національного антикорупційного комітету як центру вироблення і координації антикорупційної політики.

Налагодженню інтернаціонального співробітництва в зв'язку з поширенням міжнародної корупції.

Таким чином, виділимо нові напрямки реформування і вдосконалення концепції протидії корупції в Україні:

- формування державної політики з протидії та запобігання корупції з відповідними органами;
- реформування виборчого законодавства і процедури виборів в Україні (зокрема в аспекті фінансування їх діяльності);

- реформування інституту взаємодії громадськості з органами державної влади щодо протидії корупції;
- реформування законодавства, що стосується державної служби та служби в органах місцевого самоврядування;
- реформування представництва приватних інтересів в органах державної влади, створення прозорої системи лобіювання;
- реформування існуючої системи електронного урядування;
- часткове реформування інституту державних органів, які займаються питанням конфіскації майна, придбаного шляхом вчинення корупційних діянь.

Першим напрямком реформування концепції адміністративно-правового забезпечення протидії корупції має стати формування державної політики в цілях протидії корупції. При цьому все повинно відбуватися з урахуванням рекомендацій міжнародних інституцій і створення належної нормативно-правової бази.

Другим напрямком удосконалення концепції є реформування виборчого законодавства. Потрібно регулювати процес фінансування партій і його прозорість, ввести незалежний аудит поточної та передвиборчої звітності партій, ввести норми в законодавстві про виникнення конфлікту інтересів у осіб з виборними посадами.

Третім напрямком удосконалення концепції протидії корупції, на нашу думку, в Україні є оптимізація органів, які здійснюють боротьбу і протидія корупції. Досить часто створюються органи, які можуть розділяти між собою подібні функції, таким чином, розділяючи цілісність концепції. Наприклад, разом з Національною радою антикорупційної політики було започатковано Національне агентство з питань запобігання корупції, яке є генеральним органом виконавчої влади, яке має спеціальний статус і на який покладено реалізацію антикорупційної стратегії України. Доцільність існування обох органів викликає сумніви.

Четвертий напрямок вдосконалення концепції протидії корупції полягає також з ефективної державної служби, яка потребує реформування. Для удосконалення механізму протидії корупції, на думку І. Яцків, необхідно проведення реформи публічної служби, концепція якої остаточно не доопрацьована (на основі державної служби та реформи державної служби), удосконалити механізм протидії корупції, посилити роль інститутів громадянського суспільства в державі. Зокрема, поширення просвітницької інформації про негативний вплив корупції та права людини в сфері протидії їй, підвищення правосвідомості та правової культури;

- надання фізичній особі права звертатися в спеціалізовані антикорупційні органи про виявлені факти корупції;
- посилення ролі засобів масової інформації в сфері протидії корупції (сприяння в їх незалежності) і т. п.

П'ятим напрямком реформування концепції протидії корупції є питання лобізму в Україні через тісний зв'язок влади і бізнесу. Концепція лобізму в Україні не розроблена. Для створення ефективного механізму адміністративно-правового забезпечення протидії корупції в нашій державі необхідно створити окремий закон з цього приводу.

Шостим напрямком удосконалення концепції, на нашу думку, є реформування проблеми з майном, придбаним шляхом вчинення корупційних діянь. В нашій державі поки що не існує окремого органу, який би займався розшуком і конфіскацією майна, яке було придбано і приховано в результаті вчинення корупційних дій.

Таким чином, проаналізувавши усе вищевикладене, можна стверджувати, що вдосконалення концепції адміністративно-правового забезпечення протидії корупції в Україні має проходити в рамках прийнятої антикорупційної стратегії з урахуванням міжнародних стандартів і наукових напрацювань минулого. Варто підкреслити, що існування концепції адміністративно-правового забезпечення як сукупності вихідних положень і ідей поки в Україні не знайшло свого відображення у вигляді окремого

нормативно-правого акту. Часто дані ідеї закріплюються в загальнодержавних стратегіях, які стосуються не тільки адміністративно-правового забезпечення, а й економічного, часто політичного і кримінально-правового.

РОЗДІЛ 3. МІЖНАРОДНІ КОНВЕНЦІЇ ЯК ЗАСІБ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

3.1. Оцінки антикорупційних реформ в Грузії та їх міжнародне значення

Антикорупційні реформи в Грузії були проведені після революції, яка отримала підтримку переважної частини народу. Деякі експерти з огляду на цю обставину схильні вважати, що такі реформи, які з'явилися результатом унікального збігу історичних подій, буде важко де-небудь повторити.

Кожна країна має свої особливі політекономічні умови і інституційний уклад, і тому повинна знайти свій власний шлях боротьби з корупцією. Але разом з тим, багато з грузинського досвіду могло б бути запозиченим. У тих десяти принципах реформ в Грузії, які наведені раніше, немає нічого особливого, в деякому сенсі вони є універсальною істиною. Багато країн здійснили дерегуляцію підприємницької діяльності та відкрили свій економічний простір для розвитку приватного підприємництва, створили справедливу і прозору систему вступу до вищих навчальних закладів і забезпечили надійне постачання електроенергією. І їм не знадобилися для цього революції.

Багато підходів, які Грузія використовувала в здійсненні реформ, включаючи створення благодатного циклу перетворень з метою зміцнення довіри до влади на початковому етапі, цілком прийнятні для інших країн. Реформування системи державного і громадянського реєстрів будувалося в основному на технічних і технологічних інноваціях; інші країни могли б теж піти подібним шляхом. Ідею про необхідність зміни ментальності, і ролі в цьому процесі керівництва країни також можна було б взяти на озброєння. Успіх тотального наступу проти корупції в Грузії по всьому фронту свідчить про правильність комплексного підходу, тим більше що ще жодній країні не вдалося перемогти системну корупцію за допомогою фрагментарних змін. Крім того, , інші країни могли б також скористатися досвідом Грузії в

розробці стратегії залучення ЗМІ до процесу викриття корупції з метою донесення відповідної інформації до людей і отримання необхідної підтримки в боротьбі з цим явищем [17].

Головна ідея полягає в тому, що сферу державних послуг можна оновити. Багато розвинутих прагнуть поліпшити систему надання державних послуг і звільнити своїх громадян від тягара хабарництва. Неповторний досвід Грузії дає їм надію і пропонує деякі рішення якомога цього домогтися.

3.2. Роль міжнародних організацій у протидії корупції

У ХХІ столітті з ускладненням і розширенням зовнішньоекономічних зв'язків, а також міжнародного співробітництва в інших галузях, питання корупції переросли на загрозу світового масштабу. Питанням протидії корупції займається велика кількість організацій та об'єднань. В умовах, коли корупція набула глобальних масштабів, стала всеосяжною і вкрай небезпечною для світової спільноти явищем, успішно протидіяти їй можна лише спільними зусиллями. Причому у суворих рамках встановленого правопорядку в кожній конкретній країні та ратифікованих нею міжнародних договорів.

Корупція давно перестала бути суто національним явищем, перетворилася на масове злочинне явище з яскраво вираженою міжнародною складовою, завдає непоправної шкоди не лише національним інтересам, а й усьому світовому співтовариству. Тому зрозуміло, чому створюються міжнародні антикорупційні інститути, проводяться комплексні міжнародні соціологічні дослідження, організовуються міжнародні саміти та науково-практичні конференції, розробляються відповідні концепції та програми, підписуються конвенції, затверджуються плани, реалізуються відповідні маршрутні карти пріоритети, які гарантують успіх реалізації стратегічних антикорупційних програм [Охотський, Охотський 2015: 64-65].

У рамках ТОВН вже порівняно давно ведеться активна робота зі створення умов боротьби з корупцією у всьому світі. На 58-му пленарному

засіданні Генеральної Асамблеї ООН у жовтні 2003 р. було прийнято Конвенцію ООН про боротьбу з корупцією (ІМСЛЗ). Сьогодні до Конвенції приєдналося більше 170 держав, що відображує її глобальний характер. У Конвенції висвітлюється такі питання на здійснення: заходів щодо профілактики, криміналізація та забезпеченню правопорядку, інтернаціонального співробітництва, вороття активів, надання технічної підтримки та обмін інформацією.

Відповідно до статті 63 Конвенції створюється спеціальна Конференція держав-учасниць Конвенції, що постійно діє, секретарське обслуговування якої забезпечується Генеральним секретарем через Управління ООН з наркотиків і злочинності (іМОБС). Основне завдання Управління - надання технічної допомоги державам-учасницям і державам, які підписали Конвенцію ООН проти корупції, а також сприяння забезпеченню прозорості функціонування судових органів, вдосконаленню законодавства, обміну досвідом та розробці стратегії ефективної боротьби з корупцією.

Не менш масштабна у цьому напрямі діяльність Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). 21 листопада 1997 р. в рамках ОЕСР було прийнято Конвенцію про боротьбу з дачею хабарів іноземним державним посадовим особам при здійсненні міжнародних ділових операцій. Сенсом документа та головною цільовою установкою є сприяння розвитку інтернаціонального співробітництва у сфері протидії корупції під час укладання торговельних договорів між представниками різних країн. Головне завдання – виявлення та притягувані до відповідальностей громадян своїх держав за корупційну поведінку щодо чиновників-іноземців, але й вживати передбачених законом заходів на своїй території щодо закордонних чиновників, які беруть хабарі [Савенков, Савенков 2012].

Робоча група ОЕСР боротьби з хабарництвом здійснює моніторинг виконання Конвенції у вигляді двоетапної експертизи. Перший етап – це проведення перевірки на відповідність національного законодавства держав

вимогам Конвенції. На другому етапі експертизи проводяться ретельніші дослідження фактичного застосування в державі-учасниці норм, спрямованих на реалізацію положень Конвенції. Як у першому, і другому етапі дослідження державні органи обстежуваних країн заповнюють спеціальні письмові анкети-опитувальники. Другий етап передбачає відвідування обстежуваної країни. Наприкінці дослідження обстежуваних державі спрямовується для ознайомлення проект тексту доповіді, яким вона вправі висловити свої зауваження і заперечення. Остаточна редакція доповіді та рекомендації Робочої групи публікуються на офіційному сайті ОЕСР [Охотський, Охотський 2015: 64-65].

Крім діяльності з протидії корупції в рамках реалізації положень Конвенції, ОЕСР здійснює низку регіональних програм, спрямованих на допомогу державам у боротьбі з проявами корупції.

Значний внесок у боротьбу з корупцією в низці країн протягом вже понад 20 років робить здійснення програми SIGMA (Support for Improvement in Governance and Management), яка є спільною ініціативою ОЕСР і Європейського союзу і фінансування якої здійснюється переважно ним чином за рахунок коштів ЄС.

Програма націлена на створення та поліпшення функціонування систем фінансового контролю, бюджетного процесу, поставок товарів та послуг для державних потреб та здійснення аудиту діяльності. Крім того, Програма надає підтримку країнам-бенефіціарам у розвитку системи професійної державної служби, а також у вдосконаленні системи регулювання, реалізації економічної політики та координації діяльності органів державного управління.

Програма розрахована, в основному, на адаптацію системи державного управління країн-кандидатів на вступ до ЄС до стандартів державного менеджменту, що склалися в рамках ЄС. У зв'язку з цим, безумовно, говорити про глобальний антикорупційний характер такої ініціативи можна лише з певними застереженнями: вона, перш за все, спрямована на

стабілізацію системи державного управління лише в тих державах, які мають претендувати на інтеграцію з Європейським Союзом.

В рамках ОЕСР також реалізується ряд програм суто регіональної спрямованості: для країн Східної Європи та Центральної Азії, в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, в Африці та Латинській Америці.

Не можна обминути антикорупційну діяльність Групи держав боротьби з корупцією (ГРЕКО). Створена в 1999 році Радою Європи, зараз ГРЕКО складається з 49 держав. Головне завдання ГРЕКО – надати допомогу державам-учасникам у протидії корупції. Одним із головних досягнень ГРЕКО є щорічне складання доповідей по державах про виконання рекомендацій щодо боротьби з корупцією, даних організацією. Цікавою є доповідь ГРЕКО щодо Росії за 2014 рік, згідно з якою наша держава виконала повністю лише 3 рекомендації у сфері криміналізації корупції з 21 [Солянова, Чернявський, Примаков 2014].

Окремо варто відзначити заходи, що вживаються Парламентською Асамблеєю Європи (ПАРЕ) щодо боротьби з корупцією. Так, у квітні 2014 року було створено нову антикорупційну платформу для розгляду корупційних загроз для вартостей ЄС. Практика організації полягає в здійсненні інформаційного обміну, обговоренню праці вдалої протидії корупції, а також налагодження діалогів про боротьбу з новими видами корупції.

Безумовно, боротьба з корупцією на регіональному рівні має свою специфіку. Наприклад, країни СНД намагаються спільно протидіяти корупції та проводять щорічні Саміти Росії та СНД у боротьбі з корупцією. На них розглядається та обговорюється антикорупційна політика держав СНД, можливості щодо зниження корупційних ризиків у компаніях тощо. Проте, на жаль, цю взаємодію не можна назвати цілком ефективною, оскільки досить високий рівень корупції в окремих країнах та в регіоні загалом не показує стабільно позитивної динаміки за останні роки.

Справедливо відзначити, що антикорупційна діяльність тією чи іншою мірою ведеться практично у всіх великих міжнародних об'єднаннях. У тому числі, у рамках Світового Банку. У 1999 р. було засновано Бюро боротьби з шахрайством, корупцією та корпоративними порушеннями у Групі Світового банку, яке згодом було перейменовано в Управління боротьби з шахрайством, корупцією та корпоративними порушеннями (INT). Основним завданням Управління є попередження та розслідування випадків шахрайства та корупції в рамках операцій, що проводяться Банком.

Відповідно до Звіту Групи Світового Банку з питань боротьби з шахрайством, корупцією та корпоративними порушеннями за 2014 рік, проведені протягом 2014 року Управлінням боротьби з корупцією, шахрайством та корпоративними порушеннями розслідування завершилися притягненням до відповідальності понад 70 юридичних та фізичних осіб.

Таким чином, діяльність Управління можна вважати дуже успішною, оскільки вона безпосередньо впливає на виявлення фактів корупції та превенцію корупційної поведінки.

Ініціатива з повернення вкрадених активів (Ініціатива StAR) була запущена спільно Управлінням ООН з наркотиків та злочинності та Світовим Банком у вересні 2007 р. У межах Ініціативи StAR сторони можуть здійснювати обміни досвідом та інформацією з питань повернення незаконно отриманих вдосконалення свого національного законодавства. Доповіді і рекомендації, які публікуються StAR, користуються попитом і безпосередньо впливають на національне законодавство держав.

Всесвітня організація парламентарів по боротьбі з корупцією (GORAC) є організацією, першорядним завданням якої визнано боротьба з корупцією та її попередження по всьому світу. З моменту свого створення GORAC здійснює збір та аналіз відомостей, що стосуються корупції, виробляє критерії для оцінки рівня корупції та здійснює діяльність, спрямовану на збільшення суспільної самосвідомості у боротьбі з корупцією.

GORAC була заснована у жовтні 2002 року на Всесвітній конференції в Оттаві (Канада), в якій взяли участь 170 парламентаріїв та 400 спостерігачів, які націлені на боротьбу з корупцією та встановленню відповідного правопорядку державному управлінню. У 2003 р. GORAC набула статусу некомерційної юридичної особи за законодавством Канади [TheRole...2006].

В межах GORAC працюють Цільові Групи (Global Task Forces), зокрема, щодо питань протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом; етики парламентаріїв; парламентського контролю; співробітництва з громадськими організаціями. GORAC проводить Всесвітні конференції парламентарів проти корупції, остання з яких, шоста за рахунком, відбулася 6-8 жовтня 2015 р. в Індонезії та за результатами якої була прийнята Джок'якартська декларація (The Yogyakarta Declaration).

Міжнародна асоціація антикорупційних органів (IAACA) була заснована 22 жовтня 2006 р. у Пекіні (КНР) на Першій щорічній конференції та Загальних зборах. З метою спрощення імплементації Конвенції ООН про боротьбу з корупцією, IAACA успішно провела ряд заходів, спрямованих на зміцнення міжнародного співробітництва у питанні боротьби з корупцією: Перша щорічна конференція та Загальні збори відбулися в Пекіні з 22 по 26 жовтня 2006 року. Восьма щорічна конференція та Загальні збори IAACA були проведені в Санкт-Петербурзі в період з 30 жовтня по 1 листопада 2015 р. Предметом розгляду стали питання протидії корупції, а також антикорупційна освіта населення. За підсумками щорічної Конференції Загальних зборів IAACA учасники ухвалили Санкт-Петербурзьку Декларацію IAACA, присвячену боротьбі з корупцією – документ, що відображає намір держав-учасниць розвивати партнерство держава та бізнесу. Ухвалення підсумкового документа викликало багато суперечок.

Інтернаціональне співробітництво з питань боротьби з корупцією на глобальному рівні теж може здійснюватися в межах співпраці органів прокуратури різних держав світу, яке проходить в рамках Міжнародної асоціації прокурорів (IAP) - неурядової організації, до складу якої входять

прокуратури, національні об'єднання прокурорів, наукові та освітні установи та прокурори різних держав. Не менш значущою є проблематика протидії корупції в контексті державної кадрової політики з урахуванням досвіду міжнародної спільноти [Поляков 2013:191-197].

Згідно з інформацією, розміщеною на офіційному сайті Асоціації, МАП є міжнародною спільнотою прокурорів, націленим на підвищення стандартів професійної поведінки та етики для прокурорів у всьому світі шляхом пропаганди законності, справедливості, неупередженості, поваги до прав людини та покращення міжнародної співпраці в протидії злочинності. Місією Асоціації є прагнення стати світовим авторитетом для прокурорів у справі проведення кримінальних переслідувань та супутніх заходів, а також здійснювати свою діяльність як організація з міжнародною репутацією. Серед цілей Асоціації зазначено також сприяння вжиттю заходів щодо ліквідації корупції у сфері державного управління.

Корупційні схеми найчастіше зачіпають юрисдикції двох і більше держав, що дуже ускладнює та затягує терміни проведення розслідування компетентними національними органами. У цьому зв'язку можливості Міжнародної організації кримінальної поліції (Інтерполу) з координації діяльності правоохоронних та судових органів, безумовно, можуть сприяти боротьбі проти корупції. Діяльність Інтерполу на цьому напрямі включає кілька складових:

- повернення незаконно викрадених активів у постраждалі держави: Світовий координаційний центр із повернення активів сприяє правоохоронним органам у питанні повернення викрадених публічних активів до потерпілих країн. Інтерпол надає можливість використовувати захищену глобальну поліцейську мережу, яка дозволяє здійснювати обмін інформацією та погоджувати слідчі дії національних правоохоронних органів;
- сприяння здійсненню оперативно-розшукової діяльності: Завдяки інтерполу організуються та координуються робочі зустрічі між сторонами держав, їх основна мета – спростити проведення дізнань транснаціональних

злочинів; Інтерпол надає допомогу шляхом створення спеціальних оперативних груп, які, на запит держав, можуть здійснювати діяльність із підтримки розслідування біля таких держав;

- обмін відомостями між правоохоронними органами держав, що стосуються антикорупційної боротьби;
- підготовка кадрів: Інтерпол пропонує цілу низку спеціальних тренінгів та семінарів для прокурорів та слідчих.

Можна стверджувати, що міжнародним співтовариством було вироблено правові основи протидії корупції на глобальному рівні. Сьогодні існує значна кількість міжнародних документів, зокрема конвенцій, спрямованих на боротьбу з корупцією.

Також вкрай вузькими є можливості світової спільноти з контролю реалізації антикорупційних заходів на національному рівні. Найчастіше прийняття законодавчих норм та їх здійснення тісно пов'язані з відсутністю політичної волі керівництва тієї чи іншої держави щодо участі в реальній антикорупційній боротьбі.

Таким чином, видається, що, крім створення міжнародної нормативно-правової бази, необхідно налагодження механізму антикорупційної боротьби в рамках спеціалізованих міжнародних організацій, які були розглянуті у статті. Правове співробітництво держав у такій формі сприяє знаходженню прийнятних для всіх шляхів вирішення назрілих проблем шляхом проведення конференцій, обміном досвіду та інших форм правової співпраці.

Правоохоронні органи держав є необхідними передумовами зниження рівня корупції у всьому світі.

В Україні проблема корупції стоїть особливо гостро. У зв'язку з цим видається, що саме наша держава, зважаючи на надзвичайну зацікавленість, могла б виступити в ролі локомотиву створення ефективного міжнародно-правового механізму боротьби з корупцією. Прийняття міжнародно-правових актів, які здебільшого носять декларативний характер, і навіть періодичне

проведення зборів і конференцій різних рівнях не роблять достатній внесок у вирішення проблеми. Для цього необхідно здійснити наступне:

- налагодження співпраці правоохоронних органів держав;
- визначення єдиних критеріїв кваліфікації діяння як корупційного;
- налагодження системи обміну інформацією між сторонами, що, безперечно, сприятиме покращанню ситуації.

3.3. Ментальні основи сприйняття політичної корупції в Україні

Сьогодні жодна з країн світу не повністю вільна від корупції – вони різняться за розміром, характером та соціальним впливом – економічно та політично. У країнах, де поширена корупція, вона стає законом, що походить із соціальної аномалії, і стає загальною системою правління для вирішення проблем і способу життя багатьох верств суспільства. Корупція в суспільній свідомості в країнах з відносно низькими доходами може мати руйнівний вплив на владу та громадян і не матиме впливу на суспільне життя.

Саме політична культура є частиною політичної системи і має важливу роль у цьому процесі. На жаль, низький рівень політичної культури в Україні характерний не лише для простих громадян, а й для політиків та державних службовців. І не завжди це трапляється через не достаток відповідних знань, навичок, умінь, досвіду чи правил, а через те, що вони не приділяють достатньої уваги здоровій політичній культурі, бо більшості це вигідно. Вони не усвідомлюють, що їхня влада заснована на верховенстві права, нижчий рівень політико-правової культури (як частина соціально-політичної кризи) передбачає недовіру до права як суспільної цінності і, як наслідок, зловживання корупцією.

У ст. 3У «Про запобігання корупції» визначається, що корупція: «...це діяльність з метою використання особи, її службових повноважень та пов'язаних з нею можливостей для отримання неправомірної вигоди або отримання вигоди». Корупція – це умисне корупційне діяння, вчинене

особою, яка несе кримінальну, адміністративну, цивільну та дисциплінарну відповідальність. [5].

Соціально-економічна природа корупції характеризується її соціальним статусом, соціальною цінністю корупції, її згубним впливом на основні суспільні процеси, її історичним походженням і глобальним характером, а також правовою, економічною та політичною природою. Психологічний і моральний феномен, має здатність пристосовуватися до соціальних реалій, постійно пристосовуватися і змінюватися [4, с. 139].

Можна назвати низку соціально-культурних причин корупції: правовий неолібералізм, розбіжності між владою та суспільством, низька громадська активність, недостатня прозорість влади. Такий список не є переповненим, але він привертає увагу до болючих соціальних і політичних подій, які призводять до корупційних дій і тим самим чином до одного з чинників війни в Україні.

Ми сьогодні спостерігаємо в політичній культурі правовий нігілізм, правові механізми не відіграють значної ролі в управлінні соціальними взаємодіями, механізми регулювання базуються на протиправних формах різних форм. Правовий нігілізм проявляється в низькій правовій культурі та недостатній правосвідомості. Спостерігаємо також розчарування в юридичних концепціях, невпевненість в абсолютній цінності права, легітимності та справедливості, світогляд і бажання протистояти правовим ідеям та іншим нелегітимним цінностям які є основними характеристиками правового нігілізму, а також представників політологів [7].

Розуміючи сьогоdnішню ситуацію, можна сказати, що корупція сьогодні також стала політичним чинником війни Росії проти України.

Зважаючи на те, що українські землі входили до складу Російської імперії, варто зазначити, що імперські уряди, не маючи належної оплати праці своїх робітників, дозволяли себе «годувати корупцією». Ретельно сплачуючи податки та інші збори зі свого майна до скарбниці, королівський чиновник міг утримати все, що додатково залучив.

Відомий український письменник і публіцист Є. Гуцало пише про «ординське мислення», яке й досі гальмує розвиток України. У книзі «Ментальність Орди» автор наголошує на жорстких традиціях цивілізації пограбування з неймовірно роздутою бюрократією, яка працює не на суспільство, а на самозбереження і самовідтворення, корупцію та хабарництво в бюрократії, корупцію суддів – який є букетом хронічних захворювань. Якщо розглядати особливості традиційного політико-правового менталітету українців, то дослідники виділяють «екзистенційний індивідуалізм, егоцентризм, інтроверсію, есканізм, консерватизм, кордоцентризм, соціальний егалітаризм, громадоцентризм, провінціалізм, аполітичність, анархію» [5, с. 86].

Серед новітніх культурних характеристик корупції дослідники виділяють правовий нігілізм [2, с. 49], низька кваліфікація в управлінні суспільством і державою, нерозвинені громадянські установки, громадянство будь-якого центру реальної влади тощо. Важливим викликом для подолання пострадянського менталітету є патерналізм, адже українці досі вірять у всемогутність держави та вірять у те, що держава має вирішувати всі їхні проблеми. Таким чином, така громадянська пасивність дозволяє владі грати на патерналістських тенденціях електорату («політикам легше «підкупити громадян своїми обіцянками»)» [3, с. 139].

Незважаючи на певні спроби боротися з політичною та бюрократичною корупцією за часів незалежності через різноманітні загальнонаціональні, місцеві протести, законодавчі ініціативи тощо, антикорупційний протест найбільш яскраво проявився у Революції Гідності. Тоді була чітка народна опозиція – «суспільство, яке нібито має змиритися з корупційною ситуацією, мало знайти сили та показати здатність боротися з корупцією на всіх рівнях суспільного життя» [4, с. 14]. Однак такий хвилеподібний підйом антикорупційного руху не виглядає незворотним: на тлі фактичної безкарності корупціонерів незабаром став спостерігатися своєрідний спад громадянської свідомості.

В оцінці політичної культури в Україні після славетної революції простежуються дві суперечливі оцінки: одна — «технологічна зміна свідомості» («На Майдані народилася сучасна українська нація!»)) [8, с. 16], інші не поділяють структурних і глибоких змін у свідомості українців після Славної революції.

За словами Я. Потапенка, «постмайданівський» менталітет поступово розганяє пострадянське мислення з його ключовими характеристиками: байдужістю, патерналізмом, пасивністю, страхом ініціативи, сакралізацією влади» [11, с. 19].

Тим часом — в політичній культурі помітна тенденція: більшість громадян визнають поширеність корупції в країні, регулярно стикаються з її проявами і вважають, що політики, високопосадовці занадто корумповані, щоб виправити цю ситуацію. Як наслідок, існує практика позбавлення громадян вирішення проблеми на всіх рівнях.

Скептицизм звичайних політиків щодо їхньої здатності подолати традицію корупції є ключовим питанням і перешкодою для укорінення віри в майбутнє без корупції та зміни способу поведінки людей. Переважає негативне сприйняття української політичної влади на макрорівні (очевидно, внаслідок тривалої колоніальної залежності та подальшої антидержавної політики глав держав). Це призводить до високого рівня недовіри населення України до тих антикорупційних реформ, які проводилися останніми роками — вони сприймаються як популістські заяви.

Очищення країни від політичної корупції триватиме до тих пір, поки політичні суб'єкти не відійдуть від сприйняття корупції як невід'ємної риси політичного процесу (політичний стереотип про неминучу інтеграцію політики та бізнесу на основі корупційних практик), але це може статися незабаром, після війни. Будь-яку толерантність до корупційних дій у політиці слід розглядати як антисоціальну. Потрібна велика робота держави, інститутів громадянського суспільства з громадянами над розвитком та зміцненням ментального ставлення до некорупції в політиці.

ВИСНОВКИ

Амбітна програма дерегуляції підприємницької діяльності істотно знизила рівень корупції і спростила життя і власникам бізнесу, і їх менеджерам. Для діяльності майже 95% підприємств більше не були потрібні ніякі дозволи або ліцензії. Пряма взаємодія з чиновником з питань отримання ліцензії або дозволу було мінімізовано, всі контакти фіксувалися на електронних носіях. Більшості простих людей вже не знадобляться жодні дозволи або ліцензії, звичайно, якщо вони не надумують побудувати новий будинок, але така подія трапляється в житті людини зазвичай один раз. Процес отримання дозволів та ліцензій також значно прискорився, знизивши тим самим мотивацію давати хабарі за швидкість.

Успіх дерегуляції бізнесу можна пояснити декількома факторами. Найважливіший з них полягає в тому, що реформатори поділяли спільні погляди на обмежену роль держави в економіці і були переконані в тому, що ключем в боротьбі з корупцією є мінімізація прямих контактів громадян з державою. Очевидно, пан Бендукідзе був самим завзятим прихильником такого підходу і йому вдалося залучити на свою сторону багатьох членів уряду. Деретуляція радикально змінила систему стимулів. Роботу відомств почали оцінювати по тому, яку саме користь вони приносять і які можливості для виконання своїх функцій вони мають у своєму розпорядженні.

Процес перетворень не підходив під жодні шаблони. Він включав в себе залучення на короткочасній основі активної й освіченої молоді для вивчення регуляторних систем інших держав і для ретельної підготовки виснажливих "гільйотинних" засідань з усіма відомствами в порядку черговості. Такі засідання представляли собою новий підхід до аналізу регуляторного середовища, пропонуючи самим відомствам доводити свою корисність для суспільства. При проведенні реформ враховувався досвід і уроки інших країн, зокрема Естонії, Нової Зеландії та Сінгапуру, в яких реформатори керувалися аналогічними поглядами на обмеження втручання

держави. Не всі елементи реформ виявилися успішними. Уряд не завжди успішно доносив суть перетворень, переоцінив можливості відомств і їх здатності швидко адаптуватися до умов функціонування єдиного вікна, а також до дії принципу мовчазної згоди. Незважаючи на всі ці недоліки, системний аналіз і реформа регуляторної моделі є одними з найбільш сміливих і успішних серед інших антикорупційних перетворень, здійснених урядом Грузії.

Починаючи з 2003 року Грузія демонструє унікальні успіхи в справі боротьби з корупцією в сфері державних послуг. Багато країн світу також вирішують подібні проблеми. Грузія своїм прикладом показала, що при наявності твердої політичної волі і при узгоджених діях керівництва країни, успіху можна досягти у відносно короткий відрізок часу.

Ця боротьба ще в жодному разі не завершена - багато що треба зробити, особливо в частині зміцнення інститутів (що є найкращим способом не допустити повернення корупції) та впровадження дієвої системи стримувань і противаг.

Незважаючи на відмінності у вихідних умовах, різну природу проблем, пов'язаних з корупцією, і політ-економічний контекст різних країн, багато елементів грузинських реформ можуть знайти своє застосування. Успіх Грузії розвіює міф про те, що корупція є складовою частиною культури, і дає надію реформаторам усього світу, які прагнуть навести порядок у сфері державних послуг.

Корупція становить серйозну загрозу для верховенства права, для побудови демократичної системи, для нестабільності суспільства та для необхідних змін. Провал і провал держави в цілому.

До війни все ще був високий рівень лояльності до корупції, що робило антикорупційні заходи неефективними – тому сьогодні нам потрібне міцне позитивне розуміння необхідності боротьби з корупцією, розуміння того, що будувати демократичну країну неприйнятно. Тому для подолання корупції

після війни необхідні глибокі соціальні, економічні, політичні, ідеологічні та освітні реформи.

Пріоритетність боротьби з корупцією має включати ці зміни та зміни в легалізмі, політичну ізоляцію, секретність та відсутність прозорості в уряді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Ахтирська Н.М. Міжнародний досвід боротьби з корупцією як вектор формування національної антикорупційної політики: огляд законодавства Румунії. Київ : Віче, 2015. № 18. URL: <http://www.viche.info/journal/4910/>
2. Альтернативний звіт з оцінки ефективності державної антикорупційної політики / [Р.Г. Рябошапка, О.С. Хмара, А.В. Кухарук, М.І. Хавронюк, О.В. Калітенко] ; за заг. ред. А.В. Волошиної. Київ, 2015. 268 с.
3. Баланда А. Л., Пшеничний В. Г. Соціальний контекст політичної корупції. Збірник наукових праць. 2010. № 36. С. 19–26.
4. Баланда А. Л., Пшеничний В. Г. Соціальний контекст політичної корупції. Збірник наукових праць Національної академії СБ України. 2010. № 36. С. 19–26. URL : <https://works.doklad.ua/> (дата звернення: 09.03.2022).
5. Баранецька О., Кримінальне право та кримінологія. URL: <file:///C:/Users/org2/Downloads/124-240-1-SM.pdf> (дата звернення: 10.03.2022)
6. Баришніков В.М. Запобігання та протидія проявам корупції на державній службі та службі в органах місцевого самоврядування: навч.-метод. посіб. Київ: ІПКДСЗУ, 2013. 172 с.
7. Бездольний М. Ю. Державно-правовий механізм протидії корупції. URL: [file:///C:/Users/org2/Downloads/FP_index.htm_2009_2_8%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/org2/Downloads/FP_index.htm_2009_2_8%20(1).pdf) (дата звернення: 02.03.2022)
8. Браверман С. О. Характеристика психологічної детермінації феномену корупції. Юрид. психологія. 2018. № 1. С. 109-121.
9. Бутенко В. І. Природа і причини корупції в Україні Перспективи розвитку та протидії корупції. URL: <http://www.jimagazine.lviv.ua/ji-junior/N32-1/butenko.htm>) (дата звернення: 08.03.2022)
10. Волженкин Б.В. Служебные преступления. Москва: Юристъ, 2000. С.15-57.

11. Галахова А.В. Уголовная ответственность за должностные преступления сотрудников органов внутренних дел: учебное пособие. М.: НИИ МВД СССР, 1988. 60 с.
12. Гребенчук Ю. Корупція. Україна і світовий досвід //Київські відомості. 1999. № 40. С.3.
13. Гулак О. В. До питання про шляхи подолання корупції в Україні. Право та державне управління., № 1, 2021. С. 196-201.
14. Гулак О.В., Головій Л.В. Реформування системи антикорупційних органів в Україні. Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі: збірник тез IV Міжнародної науково-практичної конференції. Частина 2. (12 грудня 2019 р.). Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2019. 462 с. С. 70–73. URL: <https://www.naiau.kiev.ua/pravovaprosvita/osnovi-antikorupcijnogozakonodavstva-ukrayini/naukovi-stattita-tezi-z-antikorupcijnoyi-tematiki/materiali-iv-mizhnarodnoyi-naukovopraktichnoyi-konferenciyi-chastina-2.pdf>. (дата звернення: 24.02.2022)
15. Гулак О.В., Павленко В.І. Проблемні питання запобігання корупції в Україні: правовий аспект. Проблеми вдосконалення діяльності правоохоронних органів щодо виявлення, попередження та припинення корупційних проявів: Матеріали науково-практичного семінару (25 травня 2018 року). Львів : ЛьвДУВС, 2018. С. 76–80. URL : http://www2.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/biblioteka/_nauk_konf/_25_05_2018.pdf. (дата звернення: 07.03.2022)
16. Державна антикорупційна політика і запобігання та протидія корупції на публічній службі в органах державної влади і органах місцевого самоврядування: монографія / авт. кол.: В.В. Василевич, Т.Е. Василевська, А.В. Савченко, В.Л. Федоренко (кер. авт. кол.) та ін.; за ред. Ю.В. Ковбасюка, В.Л. Федоренка. Київ : Ліра-К, НАДУ, 2016. 524 с.

17. Державна політика: підручник / ред. кол.: Ю.В. Ковбасюк (голова), К.О. Ващенко (заст. голови), Ю.П.Сурмін (заст. голови) та ін. Київ: НАДУ, 2014. 448 с.

18. Дика О. С. Соціальний аспект розвитку корупції в процесі розвитку державної антикорупційної політики. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 22. С. 107-111.

19. Дмитрієв Ю.В. Механізми оцінки та мінімізації корупційних ризиків у системі державного управління України : дисертація ... кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02. Донецький державний університет управління. Маріуполь, 2018. 236 с.

20. Долгова А.И. Определение коррупции и законодательство борьбы с ней. Коррупция и борьба с ней. Москва: Российская криминологическая ассоциация, 2000. С.5-6.

21. Дубчак Л.М. Заходи по запобіганню та протидії корупції у Службі Ув'язнення Польської Республіки. Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі: матеріали міжнар.научо-практ.конф. (Київ, 8 грудня 2017 р.). Київ : Національна Академія внутрішніх справ. 2017. С. 231–236.

22. Дубчак Л.М. Політична корупція в державному управлінні: характерні ознаки, причини та заходи подолання. Публічне врядування в Україні: стан, виклики та перспективи розвитку : матеріали щорічної Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю, присвяченої 100-річчю державної служби в Україні (Київ, 25 травня 2018 року). Київ, 2018. Т. 5. С. 138–139.

23. Дубчак Л.М. Природа корупції та шляхи її подолання (приклад Польщі). Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 7 грудня 2018 р.). Київ : НАВС, 2018. С. 80–83.

24. Енциклопедія державного управління: у 8 т. / наук.-ред. колегія: Ю.В. Ковбасюк (голова) та ін. Київ: НАДУ, 2011. Т. 6: Державна служба. 2011. 524 с.
25. Заброда Д.Г. Державна антикорупційна політика в Україні: теорія, правова основа, інституалізація. Монографія. Симферополь: КРП «Издательство«Кримнавчпеддержвидав», 2013. 368 с.
26. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика. Київ: Ін Юре, 2007.
27. Закон України "Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки" Відомості Верховної Ради України від 14.10.2014 № 1699-VII.
28. Закон України «Про запобігання корупції» Відомості Верховної Ради України від 14.10.2014 № 1700-VII.
29. Запобігання і протидія проявам корупції як елемент модернізації системи державної служби: навч. посіб. Івано-Франківськ: Івано-Франківський центр науки, інновацій та інформатизації, 2012. 237 с. URL: http://www.center.gov.ua/component/k2/item/download/146_3b519620dd600d2631401f53081e8eb8. (дата звернення: 02.03.2022)
30. Запобігання та протидія корупції: нав. посіб. / за ред. проф. А.М. Михненко // (кер. авт. кол.), О.В.Руснак, А.М.Мудров, С.О.Кравченко та ін.; 3-тє вид., доп. і перероб. Київ: НАДУ, 2012. 529 с.
31. Засанський В. В. Корупція як основа розповсюдження тіньової діяльності. Наук. вісн. Львів. 5 держ. ун-ту внутр. справ. Серія екон. Львів , 2018. Вип. 2. С. 54-61.
32. Зелінський А.Ф. Корислива злочинна діяльність. Київ: Генеза, 1998. 144 с.
33. Індекс корупції CPI (2017 - дані дослідження неурядової міжнародної організації TransparencyInternational Україна. URL: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-korupsiyi-cpi-2017/> (дата звернення: 10.03.2022)

34. Калмиков О. О., Д. В. Сінченко, О. О. Сорока, М. І. Хавронюк, Г. Л. за заг. ред. М. І. Хавронюка. Запобігання корупції: методичні рекомендації для місцевих активістів. Київ: ФОП Москаленко О.М., 2017. 242 с.
35. Клімчак М. Всесвітнє дослідження економічних злочинів та шахрайства 2018 року: результати опитування українських організацій. 2018. URL: <https://www.pwc.com/ua/uk/survey/2018/pwc-gecs-2018-ukr.pdf> (дата звернення: 25.02.2022)
36. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції: підписана 31 жовт. 2003 р.; ратифікована Україною 18 жовт. 2006 р. / Відом. Верхов. Ради України. 2007. № 49. С. 2048.
37. Корупція в Україні: причини поширення та механізми протидії. Зелена книга державної політики / Дрьомов С.В., Кальниш Ю.Г., Клименко Д.Б. та ін. К.: ДП НВЦ «Пріоритетні», 2010. 88 с.
38. Лаптеакру В.Д. Борьба с коррупцией в республике Молдова (социальные, уголовные и криминологические аспекты): автореф. дис. ...канд. юрид. наук //Международный независимый ун-т Республики Молдова. Кишинэу, 1998. 24 с.
39. Лашкет С. Протидія корупції в Україні: сучасний стан, проблемні питання та шляхи їх вирішення. Збірник наукових праць Національної академії СБ України. 2014. №52. С. 99-106.
40. Лашкет С. Протидія корупції в Україні: сучасний стан, проблемні питання та шляхи їх вирішення. Збірник наукових праць Національної академії СБ України. 2014. № 52. С. 99–106. URL : <https://protocol.ua/> (дата звернення: 15.02.2022).
41. Маркєєва О. Д. Антикорупційна політика в Україні: проблеми та перспективи. URL: <http://sp.niss.gov.ua/content/articles/files/21-1440595448.pdf> (дата звернення 09.03.2022).
42. Маркєєва О. Д. Антикорупційна політика в Україні: проблеми та перспективи. URL : <http://sp.niss.gov.ua/> (дата звернення: 07.03.2022).

43. Мельник М. І. Корупція: сутність, поняття, заходи протидії : монографія. Київ: Атіка, 2001. 304 с.
44. Мельник М. І. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми протидії корупції: дис. доктора юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2002. 424 с.
45. Мельник М.І. Корупція: сутність, поняття, заходи протидії. Київ: Атіка, 2001.410с.
46. Мельник О.Г. Міжнародний досвід запобігання та протидії корупції як вектор формування національної антикорупційної політики в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. № 2/2021. С. 32-35.
47. Модельный закон о борьбе с коррупцией: постановление, принятое на тринадцатом пленар. заседании Межпарлам. Ассамблеи государств-участников СНГ, 3 апр. 1999 г. № 13-4. URL: http://zakonl.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=997_998&p=1279986103163054. (дата звернення: 05.03.2022)
48. Науково-практичний коментар до Закону України «Про запобігання корупції» / Наук. ред. Хавронюк М.І. Київ: Ваїте, 2018. 472 с.
49. Новіков О.В. Світовий досвід функціонування спеціалізованих антикорупційних органів. Ефективність державного управління. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2015. Вип. 43. С. 52–57
50. Онищенко Л.А., Патентування як механізм лобізму при прийнятті державних управлінських рішень. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej11/txts/10oladur.pdf> 14 (дата звернення: 07.03.2022)
51. Основы противодействия коррупции (системы общего государственной этики поведения) / под науч. ред. С. В. Максимова. URL: <http://www.transparencykazakhstan.org/UserFiles/file/68d.pdf>. (дата звернення: 05.03.2022)
52. Побережний В. В. Сутність та причини корупції в системі органів державної влади. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10pvvodv.pdf> (дата звернення: 08.03.2022)

53. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014р. Київ: Відомості Верховної Ради України, 2014. №49. Ст. 2056.

54. Про засади державної антикорупційної політики (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 рр. : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1699-VII // Відомості Верховної Ради України. 2014. № 46. Ст. 2047.

55. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки : Закон України від 14.10.2014 р. № 1699. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1699-18#Text>.

56. Про концепцію подолання корупції в Україні: Указ Президента України від 11 вересня 2006 р. //Юридический вестник Украины. 2006. № 4. С.38-39.

57. Про Національну антикорупційну стратегію на 2011-2015 рр. : Указ Президента України від 21 жовтня 2011 р. № 1001/2011. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1001/2011>. (дата звернення: 10.03.2022)

58. Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020»: Указ Президента України від 12 січ. 2015 р. № 5/2015 / Уряд, кур'єр. 2015. 15 січ.

59. Прохоренко О. Я. Корупція по-українськи (сутність, стан, проблеми): монографія. Київ: Вид-во НАДУ, 2005. 456 с.

60. Радіца О. А. Теоретичні основи економічної мотивації корупційних проявів як загроза конкурентному розвитку економіки України. Проблемы развития внешне экономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект : сборникна учнях трудов. (Тернопіль, 2013). Тернопіль, 2013. Ч.1. С. 318 – 321.

61. Радіца О. А. Теоретичні основи економічної мотивації корупційних проявів як загроза конкурентному розвитку економіки України. Проблемы развития внешне экономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект : сб. науч. трудов (Тернопіль, 2013). Тернопіль, 2013. Ч. 1. С. 318–321. URL : <http://www.dy.nayka.com.ua/> (дата звернення: 28.02.2022).

62. Самыми продажными считают милицию, суды и Раду //Мрия. 2012. № 11 (505). С. 2.
63. Сімакова С.І., Мельник О.Г. Корупція в Україні: реалії сьогодення та шляхи вирішення. Порівняльно-аналітичне право. Ужгород : ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2018. Вип. № 6. С. 389–390.
64. Стан роботи правоохоронних органів щодо протидії адміністративним корупційним правопорушенням за 9 місяців 2015 р. URL: <http://www.mvs.gov.ua>. (дата звернення: 10.03.2022)
65. Терещенко І. А. Особистість, суспільство, держава в контексті проблеми боротьби з корупцією. Влада. 2009. № 3. С. 88 – 92.
66. Тіньков А.Л. Запобігання і протидія політичній корупції в системі державного управління України. URL: file:///C:/Users/org2/Downloads/apdy_2012_1_48.pdf (дата звернення: 10.03.2022)
67. Україна понизилась у рейтингу «Індекс сприйняття корупції–2019». URL : <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrainaponyzylas-u-rejtyngu-index-spryjniattikorupcii-2019/30389774.htm> (дата звернення: 24.02.2022)
68. Хмара О., Волошина А. Антикорупційна політика в Україні: доповідь від платформи громадянського суспільства. URL : <http://www.eesc.europa.eu/> (дата звернення: 17.02.2022).
69. Kovalchuk, I., Melnyk, O., &Pakhomova, A. Commercial and Legal Regulation of Advisory Services in the Ukrainian Agrarian Business Prospect Reform. European Journal of Sustainable Development, 9 (3). 2020. 538–538.
70. Lord, N. Regulatin gtransnational corporatebribery: Anti-bribery and corruptionin the UK and Germany. Crime, lawand social change, 60(2), 127–145.